

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto

Pohjois-Karjalan strategia 2040

Julkaisu 197, 2020

Pohjois-Karjalan strategia 2040

Jarno Turunen

Painosmäärä 350

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Pielisjoen linna, Siltakatu 2

80100 JOENSUU

Puhelin 013 337 4700
kirjaamo@pohjois-karjala.fi
www.pohjois-karjala.fi

Taitto Laura Jussila

Kuvat kansi Kaisa Pennanen
Jarno Artika s. 5, 9, 13, 26-27
Tovari Marketing s. 18-19
Pixabay s. 21

Painopaikka Grano 2020

ISBN 978-952-6623-59-7 (nid.)

ISBN 978-952-6623-60-3 (PDF)

ISSN 1795-5610

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisut
www.pohjois-karjala.fi/julkaisut

Sisältö

Tiivistelmä.....	4
1 Johdanto.....	6
2 Koronakriisistä toipuminen ja jälleenrakennus.....	8
3 Ratkaisuja väestöhaasteisiin.....	9
3.1 Osaavan työvoiman riittävyys turvattava.....	11
3.2 Väestörakenteen muutos edellyttää palvelurakenteiden muuttamista.....	12
4 Ilmastokestävyys, vastuullisuus ja puhtaat ratkaisut – ilmastonmuutos haastaa arjen ja elinkeinot.....	13
5 Tulevaisuuden elinvoima.....	15
5.1 Kilpailukykyisemmät ja kansainvälistyvät yritykset.....	15
5.2 Toimintaympäristö entistä iskukykyisemmäksi.....	16
5.3 Osaamisen tason nosto ja tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaaminen jatkuvalla oppimisella.....	16
5.4 Älykäs erikoistuminen maakunnan omilla vahvuusaloilla.....	17
6 Tulevaisuuden hyvinvoiva väestö.....	18
7 Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus – maankäyttö, asuminen ja liikenne.....	20
7.1 Pohjois-Karjalan aluerakenne 2040.....	22
7.2 Venäjä valttikortiksi.....	22
7.3 Saavutettavuus ja liikenteen kärkihankkeet.....	23
Liite 1 Valmisteluprosessi.....	25

Tiivistelmä

Pohjois-Karjalalla on hyvät mahdollisuudet olla veto-voimainen, elinvoimainen ja hyvinvoiva maakunta tulevina vuosikymmeninä. Pohjois-Karjalan strategian tavoitteena hahmottaa Pohjois-Karjalan iso kuva ja kuvata maakunnan tavoiteltu kehitys vuoteen 2040.

Pohjois-Karjalan strategia 2040 tarkastelee maakunnan tavoiteltua kehitystä kuuden erityisteeman kautta:

1. Koronakriisistä toipuminen ja jälleenrakennus
2. Ratkaisuja väestöhaasteisiin
3. Ilmastokestävyys, vastuullisuus ja puhtaat ratkaisut
4. Tulevaisuuden elinvoima
5. Tulevaisuuden hyvinvoiva väestö
6. Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus

Keskeisenä lähtökohtana ja tavoiteltuna kehityksenä strategiassa on maakunnan tulevaisuuden elinvoima ja asukkaiden hyvinvointi. Strategia tähtää vahvasti maakunnan elinvoiman kasvuun ja elinkeinorakenteen uusiutumiseen. Kilpailukykyisemmät ja kansainvälistyvät yritykset, toimintaympäristömme virittäminen entistä iskukykyisemmäksi, osaamisen tasonnosto jatkuvalla oppimisella sekä maakunnan aito erikoistuminen omiin vahvuusaloihin ovat keskeisiä keinoja tulevaisuuden elinvoimamme vahvistamiseksi. Hyvinvointimme rakentuu pitkälti hyvinvoivista, aiempaa terveemmistä ja osallisemmista asukkaista, paremmasta työllisyydestä sekä hyvinvointia edistä-

vistä palveluista. Myös kestävä aluerakenne ja parempi saavutettavuus ovat tärkeitä tavoitteita maakunnan kehittämiseksi.

Pohjois-Karjalan pitkän aikavälin kehityksen kannalta väestökysymys on monellakin tavalla ratkaiseva. Väestön keskittyminen, työikäisen määrän väheneminen ja ikääntyminen ovat keskeisiä tekijöitä alueiden elinvoiman ja tulevaisuuden kannalta. Ratkaisuina väestöhaasteisiin ovat ennen kaikkea osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen sekä palvelurakenteen muuttaminen kysyntää vastaavaksi. Väestöhaasteiden ohella ilmastonmuutos on toinen maakuntamme kehitykseen merkittävästi vaikuttava megatrendi. Ilmastonmuutos haastaa maakuntamme arjen ja elinkeinot. Toimintamme on oltava jatkossa ilmastokestävää, vastuullista ja perustuttava puhtaisiin ratkaisuihin. Vaikka tähtäin on tulevaisuudessa, vallitseva koronakriisi väistämättä vaikuttaa niihin lähtökohtiin, joista elinvoimaa ja hyvinvointia tulevaisuudessa rakennetaan. Tavoitteena on maakunnan elinvoiman ja hyvinvoinnin palautuminen koronakriisistä mahdollisimman vähin vaurioin ja mahdollisimman nopeasti.

Strategian teemat kytkeytyvät ja linkittyvät hyvin vahvasti toisiinsa, positiivinen kehitys yhdessä vahvistaa myös toista. Punaisena lankana strategiassa on maakunnan tavoiteltu kehitys ja haluttu muutos. Kunkin teeman tavoiteltu muutossuunta on tiivistetty haluttu muutos -laatikkoon.

Pohjois-Karjalan strategia 2040 – Haluttu muutos

Koronakriisistä toipuminen ja jälleenrakennus

1. Nopea palautuminen: maakunnan elinvoiman ja hyvinvoinnin palautuminen kriisistä mahdollisimman vähin vaurioin ja mahdollisimman nopeasti
2. Uuden kasvun kiihdyttäminen: elinkeinorakenteen uusiutuminen vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin
3. Tulevaisuuden hyvinvoinnin rakentaminen kriisin jälkeen

Ratkaisut väestöhaasteeseen

4. Osaavan työvoiman riittävyys turvattava
5. Palvelurakenteiden muuttaminen kysyntää vastaavaksi

Ilmastokestävyys, vastuullisuus ja puhtaat ratkaisut

6. Pohjois-Karjala on ilmastokestävyden edelläkävijä ja puhtaista ratkaisuista luodaan aitoa kilpailuetua maakunnan elinkeinotoiminnalle
7. Biotalouden, kiertotalouden, puhtaan teknologian ratkaisujen, energiatehokkuuden, päästöttömän energiantuotannon ja varastointiratkaisujen sekä hiilen talteenoton ratkaisujen kehittäminen markkinoille
8. Modernin omavaraisuuden ja jalostusasteen nostaminen
9. Tutkimus-, koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden osaamisen hyödyntäminen entistä paremmin yritystoiminnassa

Maakunnan elinvoiman kasvu ja elinkeinorakenteen uusiutuminen

10. Kasvuhakuisuuden ja kansainvälisyyden vahvistaminen
11. Digitalisaation hyödyntäminen
12. Jalostusasteen nostaminen, omat tuotteet ja palvelut
13. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan hyödyntäminen yritystoiminnassa
14. Osaamisen tason nosto ja tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaaminen jatkuvalla oppimisella
15. Aito, älykäs erikoistuminen maakunnan omilla vahvuusaloilla

Tulevaisuuden hyvinvointi

16. Hyvinvoivat, aiempaa terveemmät ja osallisemmat asukkaat
17. Korkeampi työllisyys
18. Paremmin kaikkien saavutettavissa olevat hyvinvointia edistävät palvelut

Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus

Alue- ja yhdyskuntarakenne:

19. Tasapainoinen alue- ja yhdyskuntarakenne, jossa Joensuu valtakunnan osakeskuksena ja vetovoimaiset seutukeskukset maakunnan muina keskuksina
20. Maankäytön, asumisen ja liikenteen hyvä ja kestävä yhteensovittaminen
21. Monipaikkaisen elämisen, yrittämisen ja työnteon mahdollistava, vetovoimainen maakunta
22. Digitaalisten palvelujen saatavuus sekä nopeat ja kattavat tietoliikenneyhteydet
23. Venäjä valttikortiksi

Saavutettavuus, liikennejärjestelmä ja liikenteen kärkihankkeet:

24. Pohjois-Karjala on hyvin saavutettavissa usealla eri kulkumuodolla
25. Liikennejärjestelmä tukee maakunnan elinkeinoelämän kehittämistä sekä tarjoaa kestävästi liikkumisen mahdollisuuden kaikille väestöryhmille asuinpaikasta riippumatta
26. Kolmen tunnin junayhteys Helsingistä Joensuuhun
27. Kuutoskäytävän ja Ysikäytävän kehittäminen usean kulkumuodon kansainvälisinä liikenteen kehittämiskäytävinä yli maakuntarajojen
28. Joensuun lentoaseman lentoyhteyksien ja palvelutason parantaminen
29. Saimaan vesiliikenteen kehittäminen ympärivuotisena
30. Nopeat ja sujuvat itäiset yhteydet
31. Nopeat ja sujuvat pohjoiset junayhteydet

1 Johdanto

Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. Pitkän aikavälin maakuntasuunnitelman laatiminen perustuu kahteen lakiin: maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä lakiin alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista.

Pohjois-Karjalan strategian tavoitteena on hahmottaa Pohjois-Karjalan iso kuva ja kuvata maakunnan tavoiteltu kehitys vuoteen 2040. Pohjois-Karjalassa edellinen maakuntasuunnitelma, Pohjois-Karjalan strategia 2030, valmistui vuonna 2010.

Pohjois-Karjalan pitkän aikavälin kehityksen kannalta väestökysymys on monellakin tavalla ratkaiseva. Väestön keskittyminen, työkäisen määrän väheneminen ja ikääntyminen ovat keskeisiä tekijöitä alueiden elinvoiman ja tulevaisuuden kannalta.

Maakunnan kehityksen kannalta keskeisiä haasteita ovat:

- Väestö rakenne, kaupungistuminen, työkäisten määrän väheneminen, ikääntyminen ja julkisen talouden rajallinen kantokyky
- Ilmastonmuutos haastaa arjen ja elinkeinot
- Elinkeinoelämän pärjääminen globaalissa kilpailussa
- Hyvinvoinnin ongelmat ja sitkeä työttömyys
- Auerakenne ja saavutettavuuden haasteet

Tulevaisuuden elinvoiman ja hyvinvoinnin kannalta keskeinen kysymys onkin, mitä voimme tehdä näiden haasteiden voittamiseksi. Valmistelun aikana iskenyt koronakriisi päätettiin huomioida omana teemanaan, sillä kriisi väistämättä vaikuttaa niihin lähtökohtiin, joista elinvoimaa ja hyvinvointia tulevaisuudessa rakennetaan.

Strategiaa on valmisteltu kuuden eri erityisteeman kautta:

1. Koronakriisistä toipuminen ja jälleenrakennus
2. Ratkaisuja väestöhaasteisiin
3. Ilmastokestävyys, vastuullisuus ja puhtaat ratkaisut
4. Tulevaisuuden elinvoima
5. Tulevaisuuden hyvinvoiva väestö
6. Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus

Keskeisenä lähtökohtana ja tavoiteltuna kehityksenä strategiassa on maakunnan tulevaisuuden elinvoima ja asukkaiden hyvinvointi. Strategia tähtää vahvasti maakunnan elinvoiman kasvuun ja elinkeinorakenteen uusiutumiseen. Kilpailukykyisemmät ja kansainvälistyvät yritykset, toimintaympäristömme virittäminen entistä iskukykyisemmäksi, osaamisen tason nosto jatkuvalla oppimisella sekä maakunnan aito erikoistuminen omiin vahvuusaloihin ovat keskeisiä keinoja tulevaisuuden elinvoimamme vahvistamiseksi. Hyvinvointimme rakentuu pitkälti hyvinvoivista, aiempaa terveemmistä ja osallisemmista asukkaista, paremmasta työllisyydestä sekä hyvinvointia edistävästä palveluista. Myös kestävä aluerakenne ja parempi saavutettavuus ovat tärkeitä tavoitteita maakunnan kehittämiseksi.

Ratkaisuna väestöhaasteisiin ovat ennen kaikkea osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen sekä palvelurakenteen muuttaminen kysyntää vastaavaksi. Väestöhaasteiden ohella ilmastonmuutos on toinen maakuntamme kehitykseen merkittävästi vaikuttava megatrendi. Ilmastonmuutos haastaa maakuntamme arjen ja elinkeinot. Toimintamme on oltava jatkossa

Kuva 1 Pohjois-Karjalan strategia 2040:n teemat.

ilmastokestävää, vastuullista ja perustuttava puhtaisiin ratkaisuihin.

Strategian teemat kytkeytyvät ja linkittyvät hyvin vahvasti toisiinsa, positiivinen kehitys yhdessä vahvistaa myös toista. Pohjois-Karjalalla on hyvät mahdollisuudet olla vetovoimainen, elinvoimainen ja hyvinvoiva maakunta tulevina vuosikymmeninä.

Strategian punaisena lankana on maakunnan tavoiteltu kehitys ja haluttu muutos. Keskeiset kysymykset tästä päivästä tulevaisuuteen katsottaessa ovat: Mitä tavoitellaan?

Mikä pitäisi muuttua / tehdä eri tavalla kuin tänään?

Kussakin teemassa tavoiteltu muutossuunta on tiivistetty luvun loppuun haluttu muutos -laatikkoon. Muutokset edellyttävät tavoitteellista yhteistyötä. Yhteistyökyky ja kehittämisen ilmapiiri ovat ratkaisevan tärkeitä onnistumisen kannalta. Kun kyse on pitkän aikavälin strategiasta, on hyvä muistaa, että tulevaisuus tuo myös yllätyksiä ja ennakoimattomia muutoksia. Siksi strategisessa ajattelussa ja maakunnan kehittämisessä on tärkeää säilyttää myös joustavuus, kyky tarttua avautuviin mahdollisuuksiin ja valmius reagoida uusiin asioihin.

Aikataulu strategian valmistelulle oli seuraava:

- 1/2020 Käynnistys
- 1–2/2020 Tilannekuva (väestö- ja työpaikkaennuste, haasteet)
- 1–6/2020 Osallistava valmistelu (kysely, teemat)
- 8/2020 Koonti, maakuntavaltuuston strategiaseminaari
- 6–9/2020 Alustava luonnos, esittely ja luonnoksen kommentointi
- 9–10/2020 Luonnos ja lausuntokierros
- 11/2020 Viimeistely
- 12/2020 Hyväksyminen, maakuntavaltuusto

Strategia on laadittu vuoden 2020 aikana. Maakuntahallitus päätti kokouksessaan tammikuussa 2020 käynnistää strategian valmistelun sekä nimetä strategian valmistelulle johtoryhmän. Johtoryhmään kuuluivat Lea Orvalahti-Pehkonen (pj.), Hannele Autti (vpj.) ja Sinikka Musikka. Maakuntavaltuusto hyväksyi strategian joulukuussa 2020.

Strategiassa kuvataan maakunnan tavoiteltu kehitys vuoteen 2040. Tavoitteena on ollut laatia varsin tiivis strategia-asiakirja. Alueidenkäytön ratkaisut täsmennetään maakuntakaavassa. Strategian neljän ensimmäisen vuoden toteutus kehittämistoimenpiteineen puolestaan tarkennetaan vuonna 2021 laadittavassa maakuntaohjelmassa.

Kuva 2 Maakunnan suunnittelujärjestelmä.

2 Koronakriisistä toipuminen ja jälleenrakennus

Koronakriisi ravisteli ihmisiä ympäri maailmaa ja vaikutti meidän jokaisen elämään Suomessa. Yritykset olivat vaikeuksissa, kun asiakkaat vähenivät ja kullut juoksivat. Ihmisiä lomautettiin ja työttömyys lisääntyi. Kansainvälistyminen on kärsinyt. Arjen sujuvuus on heikentynyt liikkumisrajoitusten myötä. Terveystieteiden ja erikoissairaanhoidon joutuvat työskentelemään ääriarvoilla. Koronakriisin kaltaisissa poikkeustilanteissa kärsivät eniten ne, jotka ovat normaaliolosuhteissakin kaikkein haavoittuvimmassa asemassa, kuten pitkäaikaistyöttömät, pitkäaikaissairaat, ikäihmiset, mielenterveys- ja päihdeongelmaiset sekä maahanmuuttajat. Poikkeustilanteessa on reagoitu nopeasti vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten auttamiseksi. Julkiselle taloudelle kriisi on raskas ja lisää velkaantumista.

Haastavat tilanteet ovat toisaalta aina myös mahdollisuuksia, koska ne pakottavat kehittymään ja ajattelemaan asioista eri tavalla kuin aikaisemmin. Kriisi voi tuoda mukanaan myös paljon hyvää pitkällä tähtäimellä. Ihmiset puntaroivat omia arvojaan ja ehkä oppivat olemaan enemmän läsnä. Kriisivalmiutemme paranee. Digitalisaatio on ottanut ison loikan niin ihmisten arkikäyttäytymisessä kuin yritysten tarjoamina uusina ratkaisuin. Yritykset oppivat uusia tehokkaampia toimintatapoja ja uusia innovaatioita syntyy.

Kriisin keskellä muutoksia ja vaikutuksia voidaan helposti joko yli- tai aliarvioida. Pohjois-Karjalan kannalta mielenkiintoista on, miten esimerkiksi ihmisten asumiseen tai kuluttamiseen liittyvät arvostukset ja käyttäytyminen muuttuvat. Vaikeuksien keskellä ihmiset pitävät paremmin huolta toisistaan. Lähiruoan ja paikallisen tuotannon arvostus voi kasvaa, kun turvallisuus ja toimintavarmuus korostuvat kriisitilanteissa. Pohjois-Karjalan matkailun kärjet; upea luonto, puhtaus, rikkaus ja turvallisuus istuvat hyvin vallitseviin matkailutrendeihin. Osa muutoksista voi olla väliaikaisia, mutta iso osa muuttaa pysyvästi ajattelutapaamme.

Seuraavien asioiden on ennustettu voimistuvan pandemian seurauksena:

- matkustamisen väheneminen, erityisesti liikematkustus
- etätö ja -opiskelu, virtuaalipalaverit, monipaikkaisuus
- verkkokauppa
- yhteisöllisyys ja välittäminen
- paikallisuuden ja kotimaisuuden arvostus: moderni omavaraisuus.

Pohjois-Karjalassa laadittiin maakunnallinen selviytymissuunnitelma koronakriisistä toipumiseksi. Selviytymissuunnitelman toimeenpano edellyttää esimerkiksi elinkeinorakenteen uudistamista, kansainvälistymistä, osaamistason nostoa, yritysten kasvun kiihdyttämistä sekä paikallisen kysynnän elvyttämistä. Tärkeää on myös vahvistaa veto- ja pitovoimaa parantavia käytännön toimenpiteitä, kuten uusien asukkaiden ja osaajien houkuttelemista maakuntaan.

Kriisi on myös suuri mahdollisuus. Markkinamurros luo aivan uudenlaisia mahdollisuuksia liiketoiminnan kasvattamiselle. Kyse on pitkälti iskukyvystä ja taidosta hyödyntää muuttuva markkinatilanne – sekä oikeasta ajoituksesta. Pohjoiskarjalaisilla yrityksillä ja elinvoiman edistäjillä on tässä tuhannen taalan paikka näyttää yhteistyön voima uuden kasvun luomiseksi.

Haluttu muutos

1. Nopea palautuminen: maakunnan elinvoiman ja hyvinvoinnin palautuminen kriisistä mahdollisimman vähin vaurioin ja mahdollisimman nopeasti
2. Uuden kasvun kiihdyttäminen: elinkeinorakenteen uusiutuminen vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin
3. Tulevaisuuden hyvinvoinnin rakentaminen kriisin jälkeen

3 Ratkaisuja väestöhaasteisiin

Väestökysymys on monellakin tavalla ratkaiseva Pohjois-Karjalan tulevaisuuden kannalta. Väestön keskittyminen, työikäisen määrän väheneminen ja ikääntyminen ovat keskeisiä tekijöitä alueiden elinvoiman ja tulevaisuuden kannalta.

Väestörakenteen ikääntyessä vanhusväestön määrä kasvaa nopeasti. Samaan aikaan syntyneiden määrän laskun myötä nuorisoikaluokkien koot pienenevät. Työikäisten määrän pieneminen jatkuu. Tilastokeskuksen väestöennusteen (2019) mukaan Pohjois-Karjalassa työikäisiä (24–64 -vuotiaat) olisi 9 220 henkeä vähemmän vuonna 2040 kuin ennusteen laatimisvuonna 2019 (-11,3 %).

Muutokset heijastuvat työmarkkinoille, työvoiman riittävyys erityisesti tietyissä ammattiryhmissä ja aloilla muodostuu elinvoiman kannalta kriittiseksi tekijäksi. Tällaisia aloja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuolto sekä maakunnan teollisuuden vahvat alat erityisosajatarpeineen. Osaajien riittävyys asettaa haasteita koulutustarjonnan mitoitukselle. Tarpeiden mukaan on suunnattava aikuiskoulutusta sekä hyödynnettävä työperäisen maahanmuuton mahdollisuuksia, sillä väestön ikääntyminen on valtakunnallinen haaste.

Megatrendi: Väestö ikääntyy ja monimuotoistuu (Sitra)

- Eliniät pitenevät ja väestö vanhenee
- Syntyvyys laskee
- Väestö keskittyy muutamille alueille
- Kaupungistuminen jatkuu
- Tyttöjen ja naisten aseman vahvistuminen
- Terveyshaasteet muuttuvat
- Heimoutuminen ja heimouttaminen
- Keskittymiskyvyn ja luovan ajattelun vähentyminen
- Uskontojen ja ideologioiden merkityksen kasvu

Väestörakenteen keskittyminen ja kaupungistuminen näkyvät myös Pohjois-Karjalassa erilaistuvana kehityksenä. Joensuun kaupunkiseutu kasvaa, kun taas maakunnan reuna-alueilla väki vähenee. Työvoiman riittävyys muodostuu kriittiseksi tekijäksi erityisesti maaseutukunnissa ja kauempana maakuntakeskuksesta.

Taulukko 1 Pohjois-Karjalan (ml. Heinävesi) väestöennuste vuoteen 2040.

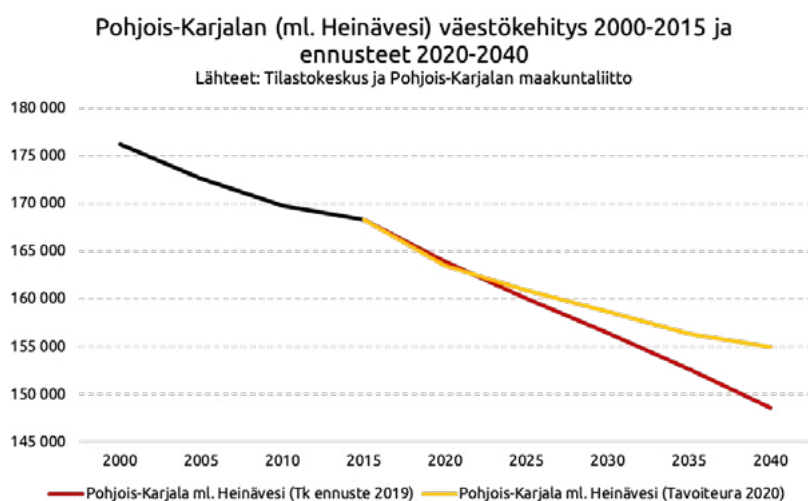
Pohjois-Karjala (ml. Heinävesi)	2019	2020*	2025*	2030*	2035*	2040*	2019– 2040	2019– 2040 %
0-vuotiaat (syntyneet)	1 096	1 183	1 152	1 117	1 092	1 055	-41	-3,7
1–6 -vuotiaat (varhaiskasvatus)	8 508	8 116	7 014	6 822	6 638	6 509	-1 999	-23,5
7–12 -vuotiaat (alakoulu)	9 855	9 773	8 571	7 201	6 993	6 800	-3 055	-31,0
13–15 -vuotiaat (yläkoulu)	4 892	4 961	5 001	4 252	3 624	3 530	-1 362	-27,8
16–18 -vuotiaat (lukio / toinen aste)	4 980	4 856	4 892	4 786	3 807	3 624	-1 356	-27,2
19–23 -vuotiaat (nuoret työikäiset ja opiskelijat)	9 585	9 321	8 782	8 934	8 397	6 906	-2 679	-27,9
24–64 -vuotiaat (työssäkäyvät)	81 890	81 011	76 161	73 008	72 411	72 670	-9 220	-11,3
65–74 -vuotiaat (eläkkeelle siirtyneet)	25 333	25 520	24 928	22 948	19 749	16 842	-8 491	-33,5
75–84 -vuotiaat (eläkkeellä olevat)	12 963	13 669	17 513	20 264	20 313	19 195	6 232	48,1
85 -vuotiaat (ikäntyneet)	5 363	5 489	6 001	7 099	9 657	11 427	6 064	113,1
Kaikki yhteensä	164 465	163 899	160 015	156 431	152 681	148 558	-15 907	-9,7

* ennuste (Tilastokeskus 2019)

Palvelujen järjestämisen osalta tarpeet kasvavat ja muuttuvat. Tämä edellyttää niin rakenteellisia muutoksia, investointeja tarpeita vastaavasti, uusia palvelumalleja ja yhteistyötapoja. Ikääntymisen taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä niin kuntataloudelle kuin yleisemminkin julkiselle taloudelle. Rakenteiden kehittämistä ei helpota se, että kunnat ovat väestörakenteen kehityksessä hyvin erilaisissa tilanteissa. Kasvava eläkeläisväestö on toisaalta myös mahdollisuus. Eläkkeelle siirtyvät ovat jatkossa yhä terveempiä, koulutetumpia ja varakkaampia. Palveluja tottumaan käyttänyt vaurastunut suuri ikäluokka on mahdollisuus monelle yrittäjälle.

Tämän pohjalta on laskettu tavoiteltu väestökehitys maakunnalle. Pohjois-Karjala on Tilastokeskuksen väestöennusteessa muuttovoittomaakunta koko vuodet 2020–2040 kattavan jakson ajan, mutta Pohjois-Karjalan strategiassa tavoitteeksi asetettu väestökehitys edellyttää vuositason keskimäärin noin 300 henkeä suurempaa muuttovoittoa kuin mitä Tilastokeskus on ennustanut. Tavoitteen saavuttaminen mahdollistaa sen, ettei maakunnan työpaikkojen määrän tarvitse kääntyä laskuun ainakaan väestön kokonaismäärän kehityksen takia, mikäli osaamisesta vain pidetään huolta - joko tarpeita vastaavalla koulutuksella tai osaajia alueelle muualta houkuttellen. Tavoitteeksi asetettu työpaikkakehitys puolestaan turvaa maakunnan elinvoimaisuuden.

Pohjois-Karjalan väestö- ja työpaikkatavoitteiden pohjana on käytetty Tilastokeskuksen väestöennustetta.

Kuva 3 Pohjois-Karjalan (ml. Heinävesi) väestökehitys 2000–2015 ja ennusteet 2020–2040.

Taulukko 2 Pohjois-Karjalan (ml. Heinävesi) Tilastokeskuksen väestöennuste ja maakunnan tavoiteltu väestökehitys vuoteen 2040.

	Pohjois-Karjala ml. Heinävesi (Tk ennuste 2019)	Pohjois-Karjala ml. Heinävesi (Tavoiteura 2020)	Ero
2000	176 187	176 187	
2005	172 633	172 633	
2010	169 778	169 778	
2015	168 329	168 329	
2020	163 899	163 450	-449
2025	160 015	161 000	985
2030	156 431	158 750	2 319
2035	152 681	156 300	3 619
2040	148 558	155 000	6 442

Taulukko 3 Pohjois-Karjalan (ml. Heinävesi) työpaikat 2000–2015 sekä työpaikkatavoitteet 2020–2040.

Vuosi	Pohjois-Karjala ml. Heinävesi työpaikat
2000	62 540
2005	63 496
2010	63 771
2015	60 142
2020	59 500
2025	62 250
2030	63 000
2035	63 750
2040	64 500

3.1 Osaavan työvoiman riittävyys turvattava

Väestöhaasteeseen on etsittävä ratkaisuja. Maakunnan kehityksen kannalta keskeinen väestöhaaste on, miten turvataan osaavan työvoiman riittävyys tulevaisuudessa. Ratkaisuja ovat: työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto, alueen vetovoimaisuus, pitovoima (erityisesti valmistuvien opiskelijoiden parempi työllistyminen), työllisyysasteen nostaminen hyödyntämällä koko työvoimapotentiaali, jatkuva oppiminen sekä automaation ja digitalisaation hyödyntäminen.

Osaavan työvoiman saatavuus ja koulutuksen osuus ovat Pohjois-Karjalan keskeisiä haasteita, ettei maakunnan kasvu tyrehydy osaajapulaan. Haaste on suurin teknologiateollisuudessa ja tietyissä ammattiryhmissä. Työikäisen väestön määrä vähenee lähivuosina. Tästä syystä on tärkeää tehostaa toimia niin nuorten ikäluokkien (valmiudet ammatillisiin opintoihin, toisen asteen koulutuksen suorittaminen, opiskelusta työhön siirtyminen, syrjäytymisen ehkäiseminen), työikäisen väestön (osaaminen ja työkyky) kuin työperäisen maahanmuuton osalta. Lapsiperheiden hyvinvointiin panostaminen on sekin vetovoimatekijä. Yritysten on syytä panostaa houkuttelevuuteensa työpaikkana kilpailussa osaavista työntekijöistä.

Alueen vetovoimaisuus

Pohjois-Karjalan on vahvistettava imagoaan ja vetovoimaansa. Ihmisten muuttamisen motiivit eivät yllätä. Yleisimmät syyt tulla maakuntaan ovat työ, opiskelu, muutokset elämäntilanteessa, pääsy lähemmäs ystäviä ja sukulaisia – mutta myös paremmat palvelut ja vapaa-aika. Viihtyisän, toimivan ja turvallisen asuin- ja elinympäristön luominen on merkittävä tekijä ihmisten houkuttelemiseksi.

Pitovoimaa: Nuoret paremmin työelämään

Nuoret pääsevät ja kiinnittyvät työelämään nykyistä paremmin. Pohjois-Karjalan laaja ja kattava koulutustarjonta on tärkeää maakunnan elinvoimaisuudelle. Perustiedot ja -taidot sekä valmiudet elinikäiselle oppimiselle luodaan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Maakunnallisen hyvinvointistrategian mukaisesti niin pohjoiskarjalaisille kuin muista maakunnista ja ulkomailta opiskelemaan saapuville nuorille mahdollistetaan sekä koulutusta, harjoittelupaikkoja että työllistyminen maakunnassa. Opiskelijat on hyvä sitouttaa yrityksiin ja maakuntaan jo opiskeluaikana. Yritysten tarjoamalla työ- ja harjoittelupaikoilla sekä opinnäytetöillä on tässä iso rooli. Työvoiman kohtaanto-ongelmat korostuvat erityisesti maakunnan reuna-alueilla, joilla työllisyyden kaikki tukimuodot on valjastettava tehokäyttöön.

Työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto

Työvoimapolusta kärsivillä aloilla tehostetaan työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa. Houkuttimena kansainvälisille muuttajille voivat olla mielenkiintoinen työ, ansaintamahdollisuudet, mahdollisuudet työllistyä heti koulutuksen jälkeen, toimivat palvelut sekä viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö. Myös kielikoulutukseen on kiinnitettävä huomiota.

Koko työvoimapotentiaali käyttöön

Koko työvoimapotentiaalia hyödynnetään tarjoamalla siihen riittävä tuki. Työvoiman löytyminen avoimiin työpaikkoihin vaikeutuu väestön ikääntyessä ja työikäisen väestön vähentyessä. Muun muassa pitkään työttöminä olleiden, nuorten, maahanmuuttajien, osatyökykyisten ja eläkkeellä olevien työllistämisen ja työllistämisen eri tukimuotojen aktiivista hyödyntämistä kehitetään. Uusia tukimuotoja luodaan sekä työtä hakeville, että työnantajille. Työkyvyn ja työhyvinvoinnin tukikeinoja kehitetään. (Ks. hyvinvointistrategia)

Jatkuva oppiminen

Osaamisen kehittämistä tuetaan elämän ja työuran eri vaiheissa monialaisella, joustavalla ja jatkuvaa oppimista tukevalla tarjonnalla. Nopeasti muuttuvasta työelämästä nousevat tarpeet huomioidaan osaamisen kehittämisen joustavilla, kouluasteiden rajat ylittävillä ratkaisuilla. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista tehostetaan, koska uuden tutkinnon sijaan tarvitaan usein yksilöllisiin tarpeisiin räätälöityjä täydennyskoulutuskokonaisuuksia. Työllisyysasteen nostamiseksi huomioidaan nuorten joustavan työmarkkinoille pääsyn lisäksi myös yli 55-vuotiaiden mahdollisuudet hankkia ja ylläpitää nykyisen työelämän vaatima osaaminen. (Ks. hyvinvointistrategia)

Automaation ja digitalisaation hyödyntäminen

Automaatio, digitalisaatio, robotisaatio ja tekoäly ovat kehityskulkuja, joiden myötä työn tuottavuutta on mahdollista olennaisesti lisätä. Digitaalinen murros vahvistuu kaikissa ammateissa. Paremmat toimintatavat ja tehokkaammat koneet mahdollistavat rutiinityön tekemisen tehokkaammin ja edullisemmin. Automaatio ja robotisaatio voivat olla myös teollisuudessa ratkaisuja, joilla myös ihmistyön tuottavuus onnistutaan pitämään myös Suomessa kilpailukykyisenä.

3.2 Väestörakenteen muutos edellyttää palvelurakenteiden muuttamista

Väestön ikääntyminen ei kaada kuntataloutta, mikäli muutokseen reagoidaan ajoissa. Tilastokeskuksen väestöennusteen pohjalta tehtyjen uusien laskelmien mukaan kuntien on mahdollista selvittää, jos palvelurakenteet organisoidaan uudelleen seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Muuttoliike ei ole tasaista kaikissa ikäryhmissä. Tilastoja tarkasteltaessa havaitaan, että muuttoliike tarkoittaa käytännössä 18–35 –vuotiaiden liikkumista. Yli 35-vuotiaiden ikäryhmissä muuttoliike on ennakoitua vähäisempää.

Työ palvelurakenteiden muuttamiseksi on aloitettava heti.

Kaikki kunnat joutuvat reagoimaan väestömuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin kiireellä. Toisaalla väestö tulee vähenemään, toisaalla kasvamaan. Väestö kuitenkin ikääntyy jokaisessa kunnassa. Väestöennusteen todelliset vaikutukset onkin huomioitava niin kuntien strategioissa kuin maakunnallisessa päätöksenteossa. Älykäs sopeutuminen - tuleviin väestömuutoksiin ajoissa reagoiminen mahdollistaa kunnan selviämisen. Maakunnan monipuolinen palvelutuotanto ja palveluverkko ovat tärkeä kysymys palvelujen saatavuudelle ja saavutettavuudelle. Paljon tarvittavat peruspalvelut on oltava riittävän hyvin saavutettavissa joka puolella maakuntaa. Niukat resurssit tarkoittavat myös sitä, että palveluja on koottava nykyistä fiksummin ja suunnattava resurssit mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Samalla painopistettä on onnistuttava muuttamaan ennaltaehkäiseviin palveluihin korjaavien palvelujen sijasta. Tärkeää on saada ihmiset huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan, panostettava hyvinvointia tukeviin palveluihin ja tuettava kotona asumista.

Haluttu muutos

Ratkaisut väestöhaasteeseen:

1. Osaavan työvoiman riittävyys turvattava
 - alueen vetovoimaisuuden lisääminen
 - pitovoima: erityisesti valmistuvien opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksien parantaminen
 - työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisääminen
 - työllisyysasteen nosto: uudet työpaikat, työstä syrjäytymisen ehkäisy
 - jatkuva oppiminen
 - automaation ja digitalisaation hyödyntäminen
2. Palvelurakenteiden muuttaminen kysyntää vastaavaksi
 - palveluiden ja palvelurakenteiden uudistaminen kysyntää vastaavaksi
 - painopiste ennaltaehkäiseviin palveluihin

4 Ilmastokestävyys, vastuullisuus ja puhtaat ratkaisut - ilmastonmuutos haastaa arjen ja elinkeinot

Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan ihmisen arkeen Pohjois-Karjalassa. Maakunnan asukkaita ilmastonmuutos koskettaa vaikkapa talviharrastusten mahdollisuuksien kaventumisena vähälumisten tai lumettomien talvien myötä. Hiihtäminen esimerkiksi voi käydä taloudellisesti epätasa-arvoa lisääväksi, jos lumen perässä joutuu matkustamaan pohjoiseen tai maksamaan jäädytetyistä laduista.

Jokainen asukas voi omilla valinnoillaan vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillintään. Asumisen lämmitysenergia- ja sähköratkaisut ovat jokaisen arkipäivää, samoin millä tavalla ja millä polttoaineella liikkuu. Kävely, pyöräily ja julkinen liikenne ovat mahdollisuus kaupunkikeskuksissa ja taajamissa, mutta haja-asutusalueilla yksityisautoilu on lähes välttämättömyys. Silloin on merkittävää se, mikä on auton käyttövoima. Energiankulutuksesta voidaan todeta, että säästetty kilovatti on paras, halvin ja päästöttömin.

Kierrätyksen ja jätehuollon ratkaisut ovat jokaisen ulottuvilla. Kompostointi, ruokahävikin vähentäminen sekä muovin, metallin, lasin, kartongin, paperin ja tekstiilien kierrättäminen vähentävät luonnonvaroihin kohdistuvaa painetta. Näiden lisäksi luonnonvarojen riittävyttä voidaan parantaa vähentämällä kulutusta.

Ilmastonmuutoksesta selviämiseen ja siihen sopeutumiseen vaikuttavat esimerkiksi elintaso, ruokaturva, terveys, koulutustaso, luonnonvarat, ekosysteemien taso, uusiutuvien energialähteiden käytön mahdollisuus, suhtautuminen ympäristöön ja ilmastonmuutokseen sekä osallistuminen. Kierrätyksen ja kiertotalouden merkitys biotalouden rinnalla korostuu. Biotalous hyödyntää uusiutuvia luonnonvaroja kestävästi ja monipuolisesti kunnioittaen luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Tavoite on, että neitseellisestä luonnonvarasta (esimerkiksi metsästä korjattu puu) tehdään ensin mahdollisimman korkean jalostusasteen tuote ja sivuvirrat siirtyvät kiertotalouden kautta jatko- ja uusiokäyttöön. Kiertotalous perustuukin resurssitehokkuuteen; siihen, että luonnosta otettu raaka-aine käytetään mahdollisimman tarkkaan, mielellään kokonaan, pitkäikäisiin ja korjattavissa oleviin tuotteisiin. Tavoitteena on, että tuotannon sivuvirrat kiertävät tuotteiksi ja jätteen määrä vähenee sen toimiessa uusioraaka-aineena. Bio- ja kiertotalous sisältävät myös kestävien palvelujen kehittämisen elinkeinona. Bio- ja kiertotalous tarjoavat keinon yhdistää ilmastonmuutoksen hidastamisen ja sopeutumisen elinkeinoihin.

Megatrendi: Ekologisella jälleenrakennuksella on kiire (Sitra)

- Ilmasto lämpenee
- Äärimmäiset sääolot yleistyvät
- Luonnon monimuotoisuuden väheneminen
- Resurssien ylikulutus ja vaihteleva saatavuus
- Maaperän köyhtyminen
- Jätteiden määrä kasvaa

Ilmastokestävä toiminta tarkoittaa sitä, ettei kasvi- huonekaasupäästöjä tuoteta enempää kuin mitä niitä kyetään sitomaan. Sellaisen toiminnan on oltava myös ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä. Suomen energia- ja ilmastostrategia 2030 asettaa lukuisia tavoitteita liittyen energiaan ja sivuvirtoihin ilmastokestävän toiminnan saavuttamiseksi. Näitä ovat esimerkiksi tuontiöljyn käytön puoltaminen ja energiaomavaraisuuden lisääminen. Pohjois-Karjalan tavoitteet ovat kansallisia tavoitteita korkeammalla. Uusiutuvan energian osuus loppuenergiankulutuksesta on jo nyt 67 % (kansallisesti 41 %) ja energiaomavaraisuus 63 %. Tavoitteena on lämmitysöljyn korvaaminen kokonaan uusiutuvilla energianlähteillä ja energiantuotannon omavaraisuuden kasvattaminen.

Uusiutuvien polttoaineiden kattava jakeluverkko on perusedellytys liikenteen päästöjen leikkaamiseksi. Biodieselin, biokaasun ja muiden vaihtoehtoisten polttoaineiden sekä sähköautoilun kehittäminen ja käyttöönotto laajemmalla mittakaavalla mahdollistavat myös maaseudulla vähäpäästöiset liikeneratkaisut. Sähkö- ja biokaasuautojen hankintatukea on kohdennettava harvaan asutuille alueille. Tuen on oltava suurempi alueilla, missä henkilöauto on käytännössä ainoa kulkutapavaihtoehto päivittäiseen liikkumiseen.

Maa- ja metsätaloudella on edelleen merkittävä osuus aluetaloudessa. Puunkorjuulle lämpimät ja sateiset talvet ovat uhka, sillä lumipeitteinen aika vuodesta lyhenee, lumikerroksen paksuus pienenee ja routaa on nykyistä vähemmän. Monet korjuukohteet ovat perinteisesti talvikorjuukohteita, joten roudattomuus ja lumettomuus ovat ongelma raskaille metsäkoneille. Roudan väheneminen yhdistettynä voimakkaisiin tuuliin lisää puiden kaatumista ja myrskyriskiä. Kirjanpau-

najatuhot yleistyvät kuusimetsissä. Ilmastonmuutos haastaa metsätalouden miettimään keinoja turvata puuntuotanto ja -korjuu sekä kehittämään uusia tapoja saada toimeentuloa metsistä, esimerkiksi hiiltä pitkään varastoivia tuotteita ja aineettomia palveluja. Tämä edellyttää myös metsänhoidon kehittymistä sekä asettaa puulajivalinnoille uusia haasteita.

Maatalouden ongelmat ovat pitkälti samoja. Lumetomien talvien myötä talvehtimaan jääneet kasvustot altistuvat jääpoltteelle. Lisääntyvät kuivat kaudet lisäävät haastetta kasville, hyvälle sadolle ja käytettäville lajikkeille. Sateiden runsastuminen puolestaan vaikuttaa sadonkorjuuseen etenkin syyskesälle osuvien sateiden tapauksessa. Tarvitsemme maataloudelle uusia hiilineutraaleja energia- ja teknologiaratkaisuja ja innovaatioita älykkään erikoistumisen strategian sekä Maatalouden Ilmastotiekartan (MTK 2020) mukaisesti. Maakunnassa on tarvittava osaaminen puhtaana, paikallisiin raaka-aineisiin perustuvan ja ilmastokestävän ruuan tuottamiseksi, kun se vain osataan hyödyntää yhteistyössä yli organisaatio- ja toimialarajojen. Sellainen ruoka kelpaa niin kotimaahan kuin vientiin.

Uusiutuva energia on mahdollisuus Pohjois-Karjalan elinkeinotoiminnalle. Tässä tarvitaan perinteisiä rajoja rikkovaa yhteistyötä biotalouden, kiertotalouden, puhtaan teknologian ratkaisujen, energiatehokkuuden, päästöttömän energiantuotannon, varastointiratkaisujen ja ilmankehän hiilen talteenoton kehittämiseksi ja markkinoille saattamiseksi sekä resursseja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Ilmastonmuutos on paikallisille ja alueellisille toimijoille strategisen tason riski. Sen mahdolliset vaikutukset ovat niin merkittäviä, että ne on huomioitava kokonaisvaltaisesti strategisessa päätöksenteossa sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa.

Metsäbiotalous on yksi maakunnan osaamisen kärjistä perustuen kansainväliseen huippututkimuskittymään, jalostusasteen nostamiseen sekä ilmastokestävän metsätalouden edistämiseen. Tämä luo mahdollisuuden paikallisille investoinneille sekä tarpeen infrastruktuurin ja alueen saavutettavuuden varmistamiselle. Pohjois-Karjalassa on alan isoja globaaleja toimijoita sekä pienempiä erikoistuneita toimijoita, kuten kone- ja laitevalmistajia ja ohjelmisto-osaamista. Maakunnassa, missä on kaikki elementit kohdallaan, on varmistettava merkittävien toimijoiden toimintakyky ja huoltovarmuus myös maailman pysähtyessä. Maatalouden kaltainen toiminta- ja huoltovarmuus on tarpeen muillakin toimialoilla, globaali toiminta tuo paitsi globaalin talouden mahdollisuudet myös sen heikkoudet. Haasteista selvitäksemme on oltava omaa tuotantoa kriisitilanteiden varalta, modernia omavaraisuutta.

Pohjois-Karjalassa on bioraaka-ainetta saatavilla ja tarvittavaa osaamista niin biokaasun kuin bioöljyn tuottamiseen. Tämä edellyttää kuitenkin vielä tutkimuksen vahvistamista, kokeiluja, pilotteja ja selvityksiä sekä toimijoiden houkuttelua alueelle perustuen vahvaan, kansainväliseen osaamiseen. Resurssitehokkuuden periaatteen mukaan on myös selvitettävä kiertotalouden ja jätehuollon mahdollisuudet esimerkiksi biokaasun laajamittaiseen tuotantoon. Turpeen hyödyntäminen on maakunnassa perinteisesti ollut energia- ja kasvuturpeen käyttöä. Turpeen energiakäyttöä on syytä luopua vuoteen 2030 mennessä. Turvetta on jatkossa syytä hyödyntää korkeamman jalostusasteen tuotteisiin, aktiivihieksi tai muiksi korkealaatuiseksi tuotteiksi sekä kehittää toisen perinteisen käyttömuodon eli kasvuturpeen käyttöä, ja olla avoin muillekin vaihtoehdoille. Myös muiden raaka-aineiden mahdollisuuksia turpeen tilalla eri tuotteissa on syytä tutkia ja selvittää lisää.

Maakunnan vahva tutkimus-, koulutus- ja kehittämissorganisaatioiden osaaminen on hyödynnettävä yritystoiminnassa entistä paremmin. Tämä on erityisen tarpeen jalostusasteen nostamisessa. Tutkimustieto on saatava entistä paremmin ohjattua käytännön toimijoiden käyttöön ja osaamisen kehittämisen on vastattava tehokkaasti tarpeisiin. Kaikilla toiminnan tasoilla tarvitaan tietoa ilmastonmuutoksen riskeistä ja haavoittuvuuksista erityisesti niillä toimialoilla, jotka ovat herkkiä ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Ilmastonmuutokseen liittyvää viestintää, viestin sisältöjä ja viestintätapoja on kehitettävä.

Haluttu muutos

Ilmastokestävyys, vastuullisuus ja puhtaat ratkaisut:

1. Pohjois-Karjala on ilmastokestävyuden edelläkävijä ja puhtaista ratkaisuksista luodaan aitoa kilpailuetua maakunnan elinkeinotoiminnalle
2. Biotalous, kiertotalouden, puhtaan teknologian ratkaisujen, energiatehokkuuden, päästöttömän energiantuotannon ja varastointiratkaisujen sekä hiilen talteenoton ratkaisujen kehittäminen markkinoille
3. Modernin omavaraisuuden ja jalostusasteen nostaminen
4. Tutkimus-, koulutus- ja kehittämissorganisaatioiden osaamisen hyödyntäminen entistä paremmin yritystoiminnassa

5 Tulevaisuuden elinvoima

Maakunnan tulevaisuuden kannalta keskeinen kysymys on, miten vahvistamme maakuntamme elinvoimaa ja yritystoimintamme kilpailukykyä. Strategia tähtää vahvasti maakunnan elinvoiman kasvuun ja elinkeinorakenteen uusiutumiseen. Pohjois-Karjalan tulevaisuuden elinvoiman rakentamisessa on tärkeää huomioida niin yritysten kilpailukykyyn kehittäminen kuin toimintaympäristön uudistaminen. Kilpailukykyisemmät ja kansainvälistyvät yritykset, toimintaympäristömme virittäminen entistä iskukykyisemmäksi, osaamisen tason nosto jatkuvalla oppimisella sekä maakunnan aito erikoistuminen omiin vahvuusaloihin ovat keskeisiä keinoja tulevaisuuden elinvoimamme vahvistamiseksi.

5.1 Kilpailukykyisemmät ja kansainvälistyvät yritykset

Pohjois-Karjala tarvitsee yhä enemmän yrityksiä, joilla on omia tuotteita ja palveluita vientiin. Potentiaaliset vientiyritykset on löydettävä paremmin ja yrityksille on suunnattava tarvittava tuki ja apu kasvun mahdollistamiseksi. Kansainvälistyvä liiketoimintaympäristö ja oikeiden verkostojen löytäminen ovat haaste erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Yritykselle tarvitaan selkeä fokus, kasvukyvykkyyttä ja tahtotilaa mennä mielellään kansainvälisille markkinoille. Parhaimmillaan kansainvälinen ulottuvuus on luonnollinen osa toimintaa alusta lähtien.

Yksi keskeinen menestystekijä yritystoiminnassa on yrityksen osaaminen ja kyky hyödyntää verkostoja. Henkilöstön osaamisen kehittämiseen on panostettava ja nostettava yrityksen osaamistasoa koulutuksen avulla. Toimintaympäristö muuttuu niin nopeasti, että ketteryys ja innovatiivisuus ovat tärkeitä ominaisuuksia. Yritysten on jatkuvasti kehitettävä uusia tapoja tehdä asioita ja pohdittava vaihtoehtoisia bisnesmalleja.

Tärkeää on edetä tulevaan kasvuun suunnitelmallisesti. Yrityksille tarvitaan selkeä ja kunnianhimoinen kasvustrategia. Strategialähtöisyys auttaa tarttumaan mahdollisuuksiin. Näin myös rohkaistaan uutta ajattelua, katsotaan pidemmälle ja seuraavaan nousuualtoon. Samalla on mahdollista uudistaa ja tarkentaa yrityksen liiketoimintakonsepti. Uudistuva johtamisaosaaminen on tärkeä palanen yrityksen menestyksessä.

Liiketoiminta muuttuu entistä nopeammin digitaaliseksi. Tästä syystä tarvitaan uusia digitaalisia malleja tehdä liiketoimintaa, kuten hyödyntää verkkokauppaa. Automaatio ja robotisaatio vauhdittavat murrosta.

Kasvua voidaan hakea uusien tuotteiden ja palveluiden kautta. Tuotteistaminen ja uudet tuote- ja palvelukonseptit ovat tässä tärkeitä. Samaan aikaan yritystoiminnassamme on panostettava asiakasosaamisen kehittämiseen. Myynti ja markkinointi sekä brändäys

Kuva 4 Pohjois-Karjalan elinvoiman ja yritystoiminnan tulevaisuuden kilpailukykyyn rakennuspalikat.

ovat keskeisessä roolissa. Luovaa osaamista, digitaalisia ja asiakaslähtöisiä liiketoimintamalleja, design-, palvelumuotoilu- ja brändiosaamista sekä markkinointi- ja viestintäosaamista hyödyntämällä voidaan kehittää innovaatioita tuotteiksi ja tuotteita myynniksi sekä lisätä näin eri toimialojen kilpailukykyä ja työllisyyttä.

Yritystoiminnan haasteet ja tarpeet ovat niin moninaisia, että yrityksen kannattaa hakea ajattelukumppania yritystoiminnan tueksi. Tämä ajattelukumppanuus voi olla ylimmän johdon lisäresurssi. Hallitustyöskentelyä on vahvistettava. Näin voidaan saada myös henkistä apua yrityksiin: uudet saappaat, lisäsilmäparit ja korvat voivat auttaa ratkaisujen löytämisessä.

Kaikkea ei kannata tehdä yksin. Maakunnan elinvoiman kannalta merkittävää on uusien liiketoimintamahdollisuuksien löytäminen arvoverkostojen avulla.

Nuorten ja maahanmuuttajien yrittäjyysinto ovat vahvassa kasvussa. Tämä on suuri mahdollisuus koulutusmaakunnalle. Yrittäjyys on usein keino asua kotiseudulla tai muuttaa maaseudulle. Nuoria on kannustettava yrittäjyyteen. Yrittäjäkasvatus mahdollisimman varhain on keskeistä. Samoin on vahvistettava polkua, jolla opiskelijat voivat aloittaa yritystoimintaa. Yritystoimintaa harkitsevien ja aloittavien yritysten tukeen ja apuun on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Yrityskiihdyttämö ja yritysvalmennukset tukevat aloittavan kasvuyrittäjän polulla.

Yrittäjien ikääntyminen on käännettävä omistajanvaihdoksiksi. Uusi sukupolvi on kasvuhalukkaampaa, kansainvälisempää ja omaa paremmat digitaaliset taidot. Onnistuneen omistajanvaihdoksen tehneistä yrityksistä isosta osasta tulee kasvuyrityksiä. Uudet yrittäjät on saatava nopeasti mukaan kasvu- ja kehittämistoimenpiteisiin.

5.2 Toimintaympäristö entistä iskukykyisemmäksi

Maakunnan elinkeinoelämän kannalta toimintaympäristömme on saatava entistä iskukykyisemmäksi.

Vetovoima, pitovoima ja viihtyvyys

Maakunnan vetovoimaa ja pitovoimaa on vahvistettava osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi. Tämä tarkoittaa asuin ympäristön markkinointia ja osaajien houkuttelua. Maakuntaa houkutellaan väljän asumisen valteilla. Monipaikkaisuus on vahvistumassa ja etätyö onnistuu maallakin. Myös viihtyvyyteen on panostettava: näin vahvistetaan maakunnan osaajien parempaa kiinnittymistä maakuntaan.

Osaaminen ja jatkuva oppiminen

Vahva koulutus ja tutkimus linkittyvät elinvoimaan entistä tiiviimmin. Koulutusorganisaatiot kaikilla tasoilla ovat menestyksen ydin. Monipuolinen tarjonta takaa osaavan työvoiman saatavuuden tulevaisuudessakin. Yritykset ammentavat uuden työvoiman koulutuksen avulla. Jatkuva oppiminen, yrityskoulutukset ja työpaikoilla tapahtuva oppiminen korostuvat osaamisen päivittämisessä. Yritysten oppilaitosyhteistyöhön kannattaa panostaa. Maakunnassa meidän on onnistuttava toimivien ekosysteemien rakentamisessa.

Digitaalisen murroksen hyödyntäminen

Digitaalisuus korostuu kaikessa toiminnassa. Toimintaympäristön kannalta meidän on laajasti nostettava valmiuksia hyödyntää digitaalista murrosta ja otettava rohkeasti käyttöön digitaalisia ratkaisuja.

Yhteistyön voima

Vain yhtenä joukkueena pärjäämme maakuntana kilpailussa niin Suomessa kuin kansainvälisessä ympäristössä maailmalla. Siksi maakunnan toimijoiden on yhdistettävä voimamme: samaan suuntaan yhteistä tulevaisuutta ja visiota kohti. Samoin ylimatekunnallista yhteistyötä on tiivistettävä elinvoiman kannalta tärkeissä teemoissa.

Yrityspalvelut iskussa

Apu ja tuki yrityksille on oltava joustavaa ja yritysten tarpeista lähtevää. Yrityspalvelut tukevat ja auttavat yritysten kasvussa, kehityksessä ja verkostoitumisessa. Erityishuomiota vaativat jatkossa esimerkiksi kansainvälistyvien pk-yritysten, uuden sukupolven yrittäjyyden ja alkavien yritysten neuvonta.

Julkinen sektori kasvun vauhdittajana

Julkinen sektori voi omalta osaltaan toimia kasvun vauhdittajana esimerkiksi julkisten hankintojen avulla. Yrityspalvelusetelit voitaisiin ottaa laajemmin käyttöön.

5.3 Osaamisen tason nosto ja tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaaminen jatkuvalla oppimisella

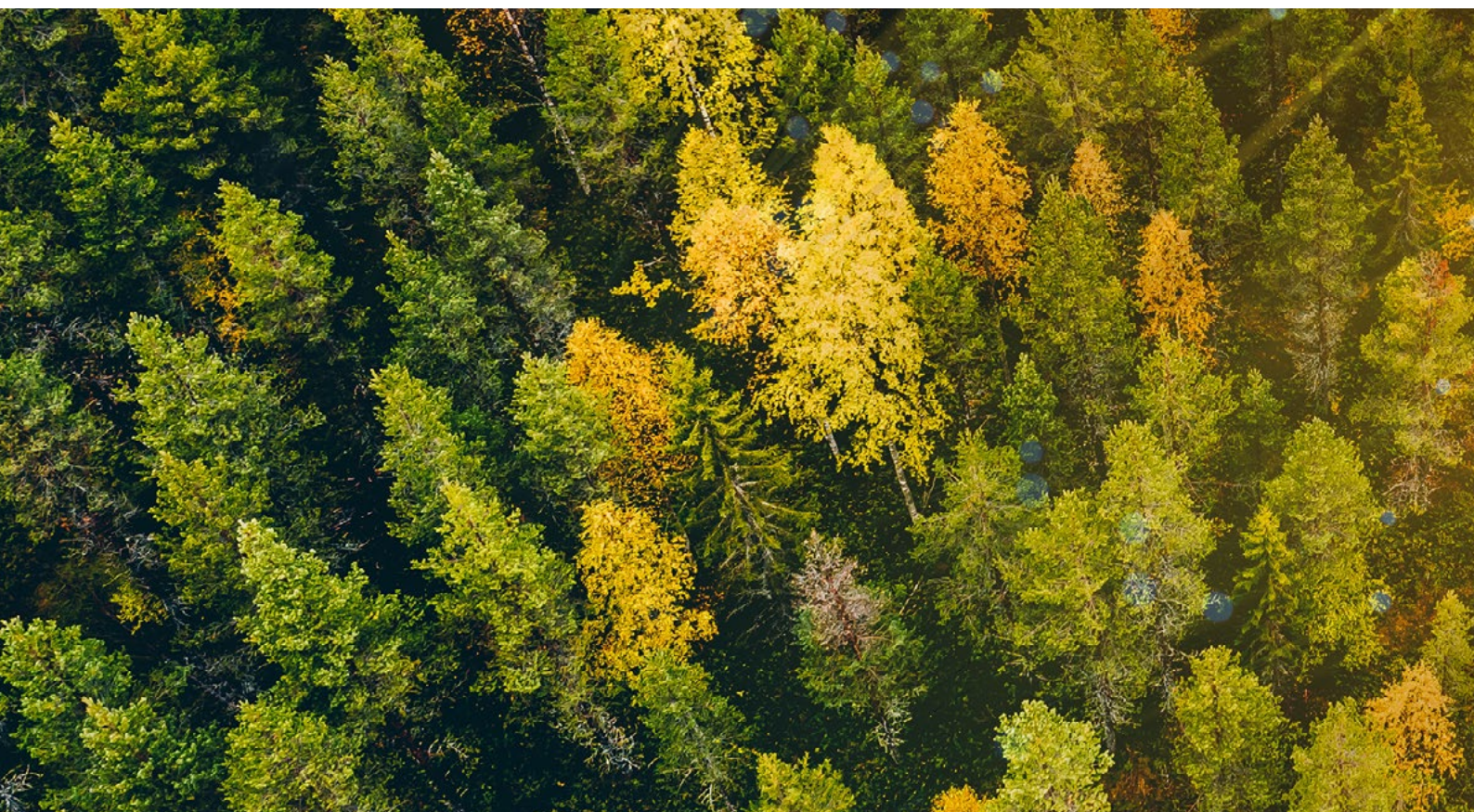
Työn ja koulutuksen tavoitteiden yhteensovittaminen on yhä merkityksellisempää alueen hyvinvoinnin, elinvoiman ja kasvun turvaamiseksi. Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin vastaamiseksi tarvitaan nykyistä tehokkaampia, vaikuttavampia ja markkinoiden tarpeita vastaavia palveluja, kuten koulutusta tukemaan yritysten kasvua ja uusien työpaikkojen syntymistä sekä turvaamaan osaavan työvoiman saatavuutta. Oikein kohdennetulla koulutuksella tuetaan elinkeinon uudistumista ja luodaan uutta työtä. Työelämän muuttuvia tarpeita on kyettävä entistä paremmin ennakoimaan.

Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategiassa on tunnistettu, että työn ja siinä tarvittavan osaamisen muutos, nuorisoikäluokkien pieneneminen, koulutuksen arvostuksen muuttuminen sekä koulutuksen rahoituksen kiristyminen haastavat koulutusta. Selkeitä muutoksia ovat myös oppimistulosten eriytyminen alueiden välillä, opiskelijoiden erilaistuminen sekä koulutuksen kansainvälistyminen.

Koulutuksen ja sivistyksen osalta keskeisiä kehittämisteemoja ovat sivistyksen ja osallisuuden tukeminen, työn ja yrittäjyyden uudistuminen sekä vetovoimainen ja työllistävä koulutus.

Pohjois-Karjalasta on edellytykset luoda houkutteleva koulutusmaakunta, johon sijoittuminen on helppoa. Tulevaisuuden elinvoiman kannalta laaja osaamistason nosto on keskeistä. Pohjois-Karjalasta on luotava jatkuvan oppimisen kärkimaakunta. Nopeisiin työvoimatarpeisiin vastataan koulutuksella. Työurien katkokset käytetään hyödyksi ja uuden ammatin oppiminen ja yrittäjyys tehdään helpoksi. Koulutus- ja työelämätoimijoiden ja työnantajien yhteistyötä on tiivistettävä. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuuksia hyödynnetään entistä vahvemmin.

Maakunnan elinkeinoelämän kehittymisen kannalta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan hyödyntäminen yritystoiminnassa on entistä tärkeämpää.

5.4 Älykäs erikoistuminen maakunnan omilla vahvuusaloilla

Maakunnan tämänhetkiset älykkään erikoistumisen kärjet ovat metsäbiotalous sekä teknologiat ja materiaalit. Metsäbiotalous muodostaa maakunnan vahvimman tutkimus- ja osaamis pohjaisen kokonaisuuden. Metsäbiotalouden parissa työskentelee noin 600 alan asiantuntijaa eri koulutusaloilla ammatillisesta koulutuksesta tohtorikoulutusohjelmiin ja tutkimuslaitoksiin. Alalla on vahvoja kansallisia ja kansainvälisiä toimijoita. Edelleen korkean osaamisen jalostamisessa yritystoiminnaksi riittää työtä.

Teknologiat ja materiaalit-kokonaisuuden osaaminen painottuu teknologiateollisuuteen ja korkean teknologian ratkaisuihin. Teknologian ja digitalisaation osalta maakunnassa on paljon erityisosaamista, kuten vahva modernin optiikan osaaminen, ammattikorkeakoulun tarkkuusteknologiaympäristö, ICT-yritysten osaaminen tuotannonohjauksessa, VR- ja AR-teknologiaosaaminen, geotalouden osaaminen sekä kemian materiaaliosaaminen. Automaation avulla tehostetaan tuotantoa ja saavutetaan näin tasalaatuisuutta ja kustannustehokkuutta. Uusien teknologioiden ja teknologiaratkaisujen käyttöönottoa sekä digitaalisten ratkaisujen laajaa hyödyntämistä kaikilla toimialoilla ja elämänalueilla on rohkeasti vauhditettava.

Maakunnan älykkään erikoistumisen valinnat on syytä päivittää, tarkistaa ja terävöittää maakuntaohjelman laatimisen yhteydessä. Erityisesti on huomioita-

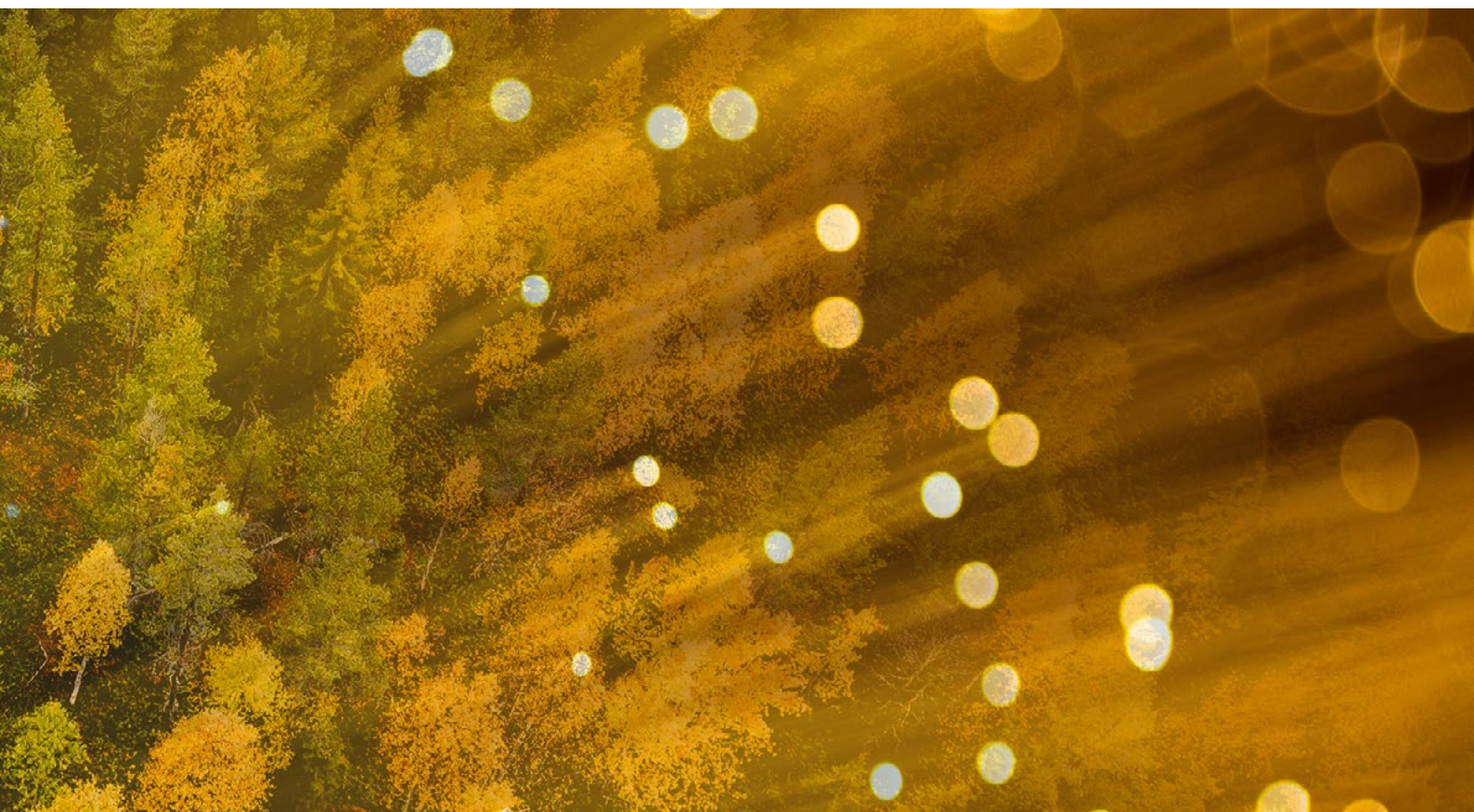
va niin kaikkia toimialoja koskehtavan digitalisaation kuin ilmastonmuutoksen myötä kestävien ratkaisujen merkityksen korostuminen. Esimerkiksi luontomatkailu on vahvassa nosteessa ja Pohjois-Karjalan on syytä tarttua matkailun mahdollisuuksiin ja siihen liittyvien palvelujen tuottamiseen entistä voimallisemmin.

Puhtaiden ratkaisujen merkitys korostuu ja teemana se voisi yhdistää monia maakunnan vahvoja osaamisaloja ja erityisesti haluttua kehittämissuuntaa. Näin esimerkiksi fotonikka, luontomatkailu, kestävä geotalous tai puhdas, erikoistunut elintarviketuotanto luonnontuotteineen voisivat metsäbiotalouden ja teknologiateollisuuden ohella olla maakunnan älykkäitä, aitoja kehittämisen kärkiä. Valintojen pohjana on oltava aito huippuosaaminen, riittävä yritystoiminta ja elinkeinoelämän kasvumahdollisuudet.

Haluttu muutos

Maakunnan elinvoiman kasvu ja elinkeinorakenteen uusiutuminen:

1. Kasvuhakuisuuden ja kansainvälisyyden vahvistaminen
2. Digitalisaation hyödyntäminen
3. Jalostusasteen nostaminen, omat tuotteet ja palvelut
4. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan hyödyntäminen yritystoiminnassa
5. Osaamisen tason nosto ja tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaaminen jatkuvalla oppimisella
6. Aito, älykäs erikoistuminen maakunnan omilla vahvuusaloilla

6 Tulevaisuuden hyvinvoiva väestö

Pohjois-Karjalassa on sekä hyvinvointia edistäviä erityisiä vahvuuksia että niitä heikentäviä haasteita. Hyvinvointityön voimavaroja ovat esimerkiksi monipuoliset harrastusmahdollisuudet, kansanterveystyön vahva pohja, monitoimijaiset yhteistyöverkostot, laaja-alainen koulutustarjonta sekä turvallisuus. Haasteita työhön tuovat sosioekonomisten ongelmien ja elintapahaasteiden kasautuminen, korkea sairastuvuus, ikääntyvä väestö, matala osallisuus, yksinäisyys ja pitkäaikaistyöttömyys.

Pohjois-Karjalan hyvinvointistrategian mukaisesti tahtotilana on kehittyä hyvinvoinnin takamatkalaisesta edelläkävijäksi neljällä strategisella painopisteellä sekä niiden kehittämistavoitteilla:

1. Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat
2. Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset
3. Asukaskeskeiset palvelut ja hyvinvointiyrittäjyys
4. Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä ympäristö

Näiden lisäksi on tärkeää tunnistaa kulttuurin merkitys ihmisten hyvinvointiin ja alueen elinvoimaisuuteen.

Monialaista yhteistyötä edistetään kehittämällä sitä tukevia rakenteita ja työkaluja eriarvoistumiskehityksen katkaisemiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi. Yhteiskunnallisten muutostekijöiden kuten ilmastomuutoksen, maahanmuuton, osaajapulan ja digitalisaation osalta tunnistetaan eriarvoisuutta lisääviä tekijöitä ja puututaan niihin. Muutosten keskellä on pidettävä huolta asukkaiden turvallisuuden ja turvallisuudentunteen ylläpitämisestä.

Toimivien julkisten palvelujen rinnalla vahvistetaan yritysten ja järjestöjen aktiivista mukanaoloa ja kumpanuutta. Digitaalisten palveluiden osalta on varmistettava asukkaiden osaaminen ja edellytykset käyttää palveluja.

Osallisuuden puuttuminen ja yksinäisyys ovat merkittäviä ongelmia. Eri väestöryhmien ja yhteisöjen osallisuutta kehittämistyössä, palveluissa sekä harrastus- ja vapaa-ajan toiminnassa tuetaan. Erityisesti on huomioitava vähemmistöjen ja haavoittuvassa asemassa olevien osallistumismahdollisuudet sekä yhteisöllisyyden vahvistuminen. Tavoitteena ovat mahdollisimman varhainen puuttuminen sekä ennaltaehkäisy.

Kuva 5 Pohjois-Karjala hyvinvoinnin edelläkävijäksi.

Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat

- Elinympäristö ja rakenteet mahdollistavat asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistävä arjen valinnat
- Asukkaiden osallisuus ja yksinäisyyden ehkäisy huomioidaan kaikessa toiminnassa
- Mahdollistetaan elinvoimainen ja monipuolinen järjestökenttä, joka tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä

Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset

- Koko työvoimapotentiaalia hyödynnetään tarjoamalla siihen riittävä tuki
- Nuoret pääsevät ja kiinnittyvät työelämään nykyistä paremmin
- Osaamisen kehittämistä tuetaan elämän ja työuran eri vaiheissa monialaisella, joustavalla ja jatkuvaa oppimista tukevalla tarjonnalla

Asukaskeskeiset palvelut ja hyvinvointiyrittäjyys

- Palvelut saadaan oikea-aikaisesti ja tarpeiden mukaisesti monitoimijaiselta palvelukentältä
- Sotetyövoiman saatavuus turvataan koko maakunnassa
- Tietoa ja teknologiaa hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti johtamisessa, palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä

Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä ympäristö

- Pohjois-Karjalasta kehitetään ikäystävällisyyden mallimaakunta
- Ilmanlaatu sisällä ja ulkona on puhdasta ja terveellistä
- Palvelut, toiminnot ja ympäristö ovat saavutettavissa ja esteettömiä ja ne suunnitellaan osallisuus huomioiden

Hyvinvointia kulttuurista

Taiteella ja kulttuurilla on suoria ja epäsuoria positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Taide- ja kulttuuritarjonta on tärkeä alueen elinvoiman lähde ja elämisen laadun mittari. Myös kulttuuriympäristö ja siitä huolehtiminen lisäävät hyvinvointia, viihtyvyyttä ja tyytyväisyyttä. Jatkossa rakennettua kulttuuriympäristöä hyödynnetään entistä paremmin esimerkiksi matkailussa. Taiteen ja kulttuurin tarjonta on turvattu ja saatavuus oltava alueellisesti tasavertaista ja alueiden eriytymistä ehkäisevää. Kaikilla väestöryhmillä on oltava tasa-arvoinen mahdollisuus taiteeseen, kulttuuriin ja luovuuteen maakunnan kaikissa osissa. Maahanmuutto luo monikulttuurisuutta ja se on tärkeä huomioida alueen vahvuutena.

Haluttu muutos

Tulevaisuuden hyvinvointi:

1. Hyvinvoivat, aiempaa terveemmät ja osallisemmat asukkaat
2. Korkeampi työllisyys
3. Paremmin kaikkien saavutettavissa olevat hyvinvointia edistävät palvelut

7 Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus – maankäyttö, asuminen ja liikenne

Elävä ja vetovoimainen Pohjois-Karjala 2040 rakentuu useista aluerakenteen ja saavutettavuuden osatekijöistä, joista seuraavassa on nostettu esiin saavutettavuus, kaupungin ja maaseudun välinen vuorovaikutus, puhtaat luonnonvarat sekä muut pito- ja vetovoimatekijät, jollaisina nähdään esimerkiksi Pohjois-Karjalan kulttuuri, matkailu ja ilmastokestävyys.

Hyvä saavutettavuus elinehtona

Liikennejärjestelmä tukee maakunnan elinkeinoelämän kehittämistä sekä tarjoaa kestävän liikkumisen mahdollisuuden kaikille väestöryhmille asuinpaikasta riippumatta.

Pohjois-Karjala on hyvin saavutettavissa usealla eri kulkumuodolla. Henkilöliikenteessä junaliikenteen kulkutapaosuus on vahvistunut ja tavaraliikenteessä yhteiskuntataloudellinen tehokkuus on parantunut. Liikenteen osalta itäsuomalainen yhteistyö on tärkeää muun muassa Itä-Suomen nopeiden ja sujuvien raideliikenneyhteyksien kannalta. Lentoyhteydet varmistavat nopeat yhteydet eri puolille maailmaa.

Pohjois-Karjala sijaitsee itä-länsisuuntaisten Idän silkkiteiden ja Atlantin vyöhykkeen sekä pohjoiseteläsuuntaisten Itämeren ja Barentsin arktisen vyöhykkeen risteämissolmuna. Maakunnasta on toimivat ja suorat yhteydet sekä rajanylityspaikkojen kautta Venäjälle että lentoaseman ja TEN-t ydinverkkokäytävien kautta Eurooppaan.

Kaupungin ja maaseudun luonteva vuorovaikutus ja monipaikkaisuus

Elävä ja vetovoimainen Pohjois-Karjala 2040 edellyttää sekä Joensuun kaupunkiseudun että koko muun maakunnan kehittämistä. Maakunta ei pärjää ilman Joensuun menestymistä eikä Joensuun kaupunkiseutu kehity ilman elinvoimaista maakuntaa. Tämä edellyttää toiminnallista vuorovaikutusta ja yhteyksiä keskuskaupungin, kaupunkiseudun, seutukeskusten ja muiden maakunnan paikallisten yhteisöjen välillä. Pohjois-Karjala on kaupunki- ja maaseutuväestöltään tasapainoinen sekä kauttaaltaan elinvoimainen ja viireä maakunta asua, elää, yrittää ja toimia. Joensuu on tärkeä valtakunnan osakeskus.

Nykyajalle on ominaista monipaikkainen, liikkuva elämäntapa. Toisissa paikoissa asutaan, toisissa tehdään työtä, jossakin lomaillaan, retkeillään, matkailaan,

pistäydytään, sukuloidaan, harrastetaan ja virkistäydytään. Paikasta riippumattomuus korostaa itselle merkityksellisiä paikkoja: ihmiset voivat hakeutua asumaan, työskentelemään ja viettämään vapaa-aikaa mieleisilleen ja itselle tärkeille paikoille, johon etä- ja tietoteknisin ratkaisuin järjestyvät palvelut. Pendelöinti ja etätyöt ovat tätä päivää. Tämä synnyttää myös uudenlaista yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta. Käynnissä oleva koronaviruksen on vahvistanut monipaikkaisuuden merkitystä. Tiheästi asutuilta kaupunkialueilta ihmiset haluavat vetäytyä mökeilleen maakuntiin, jossa he voivat oleskella turvallisissa ympäristössä, välttää ihmisjoukkoja, tehdä etätöitä ja käydä etäkoulua. Kiinteistöt ja asuminen ovat Pohjois-Karjalassa edullisia. Kattavat tietoliikenneverkot ja saavutettavat lähipalvelut mahdollistavat asumisen myös maaseutualueilla. Pohjois-Karjalan erityinen vahvuus ovat monipuoliset luontotekijät, neljä vuodenaikaa ja kansainvälisyys. Kestävän ja monipaikkaisen asumisen edellytykset vahvistavat Pohjois-Karjalan pito- ja vetovoimaa.

Monimuotoinen luonto sekä puhdas ruoka ja vesi luovat vahvan perustan

Luontoarvoja vaaliva ja luonnonvaroja kestävästi hyödyntävä biotalous on laaja, monipuolisista mahdollisuuksista rakentuvana kokonaisuus, johon kuuluvat:

- Metsäbiotalous tärkeimpänä mahdollisuutena (osaaminen, puu ja metsä, marjat, luonnon tuotteet, luontomatkailu ja virkistys)
- Maatalous ja siihen liittyvä lähiruoka, puhdas elintarviketuotanto ja lähienergia
- Vesistöjen ja luonnonantimien biotalouspotentiaali (mm. kalastus, luonnontuotteet, riisi ym.)
- Muita maakunnan kestävästi hyödynnettäviä luonnonvaroja ovat esimerkiksi kaivannaiset eli geotalous.

Monimuotoinen luonto ja puhdas vesi ovat myös tärkeä osa Pohjois-Karjalaa nyt ja tulevaisuudessa.

Muita vetovoima- ja pitovoimatekijöitä

Vetovoimaisuuden ja ainutlaatuisuuden kannalta tärkeitä ovat kulttuurin, henkisten arvojen, monikulttuurisuuden ja yhteisöllisyyden korostuminen - ja näin

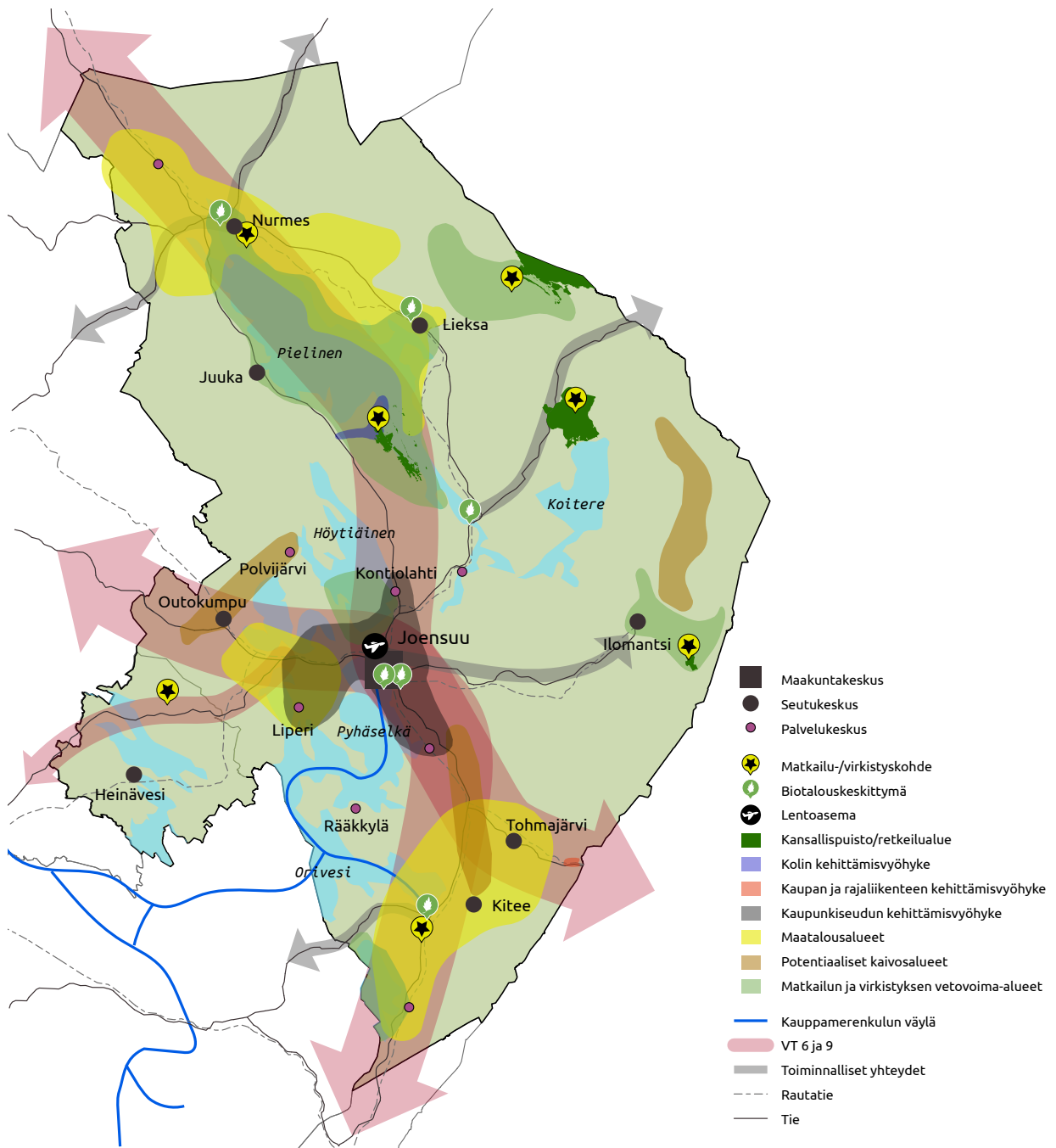
erottautuminen Suomen muista alueista: ajassa elävän modernin identiteetin, luontosuhteen, yhteisöllisyyden, kulttuuriympäristöjen, elämysten, tapahtumien ja itsetunnon esiin nostaminen.

Puhdas luonto ja luonnossa liikkuminen korostuvat vetovoimatekijöinä. Pohjois-Karjala on kansainvälisesti katsottuna osa eurooppalaisittain ainutlaatuista järvi-alueita, johon kuuluvat esimerkiksi Saimaa, Pielinen kuin Venäjän Karjalan puolella Laatokka. Karjalaisuus ja ortodoksisuus ovat osa maakunnan erityistä identiteettiä, joka elää ajassa.

Matkailussa on yhdistettävä luonnon kaikki elementit, kulttuuri, henkiset arvot ja paikallisuus (esimerkiksi lä-

hiruoka) ja tuotteistettava maakunnan monipuoliset mahdollisuudet ympärivuotiseksi tarjonnaksi. Matkailu kehittyä vain yhdistelemällä mahdollisuuksia ja toimijoiden verkostoitumisen kautta. Kehittyvistä matkailupalveluista ja tapahtumista hyötyvät myös paikalliset asukkaat ja yhteisöt, mikä vahvistaa koko maakunnan elinvoimaisuutta.

Pohjois-Karjala on ilmastokestävyyden puhtaiden ratkaisujen ja kiertotalouden maakunta, jossa on parannettu energiatehokkuutta, lisätty uusiutuvan energian käytön osuutta yli 80 %:iin loppuenergiankulutuksesta, vähennetty kasvihuonekaasupäästöjä yli 80 %:lla vuoden 2007 tasosta sekä parannettu edelläkävijyyttä puhtaiden ratkaisujen osalta. Ilmastokestävyyden yksi maakunnan vetovoima- ja pitovoimatekijä.

Kuva 6 Pohjois-Karjalan aluerakenne 2040.

7.1 Pohjois-Karjalan aluerakenne 2040

Kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne tarkoittaa, että asuminen, tuotanto, palvelut ja vapaa-aika sekä näitä tukevat viheralueet, liikennejärjestelmä ja muu infrastruktuuri ovat toimivia ja käytössä, kuluttavat mahdollisimman vähän luonnonvaroja, tuottavat vähän päästöjä ja mahdollistavat kestävien ratkaisujen toteuttamisen. Pohjois-Karjalan väestöstä vajaa puolet asuu tällä hetkellä kaupunkimaisilla alueilla ja reilut puolet maaseutumaisilla alueilla. Pohjois-Karjala ei tavoittele väestön kokonaan keskittymistä, koska toimiakseen kehittyvät kaupungit tarvitsevat tukeen elävää ja vireää maaseutua. Tavoitteena on, että kaupungin ja maaseudun väestön asukasmäärät olisivat vuonna 2040 Pohjois-Karjalassa jotakuinkin tasapainossa, ja vielä siten, että maakunnan kaikki eri seudut keskuksineen olisivat elinvoimaisia ja vireitä.

Kestävää kaupunkikehitystä edistetään ja vahvistetaan maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteen sovittamisella tavoitteena yhdyskuntarakenteen toimivuus, kulkumuotojakaumaan vaikuttaminen, kestävien liikkumismuotojen edistäminen sekä elinkeinoelämän toimintaedellytysten vahvistaminen.

Pohjois-Karjalan maaseudun kehitystä vahvistetaan; sen omista vahvuuksista ja lähtökohdista rakennettavaa paikallista kehittämistä sekä alueiden verkottumista parhaan mahdollisen osaamisen hyödyntämiseksi. Harvaan asuttujen alueiden saavutettavuus tarvitsee toimivaa tiestöä.

Laadukkaita elinympäristöjä kehitetään kiinnittäen erityistä huomiota viihtyisyyteen, terveellisuuteen ja turvallisuuteen sekä kulttuuriperinteeseen. Palvelut, toiminnot ja ympäristö ovat saavutettavissa ja esteettömiä ja ne suunnitellaan osallisuus huomioiden.

- Tavoitteena on tasapainoinen alue- ja yhdyskuntarakenne, jossa Joensuu valtakunnan osakeskuksena ja vetovoimaiset seutukeskukset maakunnan muina keskuksina
- Edistetään kestävästä kaupunkikehitystä ja maaseudun kehitystä sekä vahvistetaan maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteen sovittamista
- Vahvistetaan edellytyksiä kestäväan ja laadukkaaseen monipaikkaiseen elämiseen, yrittämiseen, työntekoon ja vapaa-aikaan Pohjois-Karjalassa.

7.2 Venäjä valttikortiksi

Pohjois-Karjalan sijainti Venäjän rajalla ja Venäjä-osaa-misemme ovat erityisiä vahvuuksia maakunnan kehittämässä ja investointien houkuttelussa, vaikkakin nykyinen toimintaympäristö on erittäin haastava. Pohjois-Karjala on luonteva sijaintipaikka Venäjään erikoistuville yksiköille niin hallinnon, tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen kuin elinkeinoelämän parissa. Ja vastaavasti maakunnan sijainti voi olla houkutteleva venäläiselle yritystoiminnalle, joka tähtää läntisille markkinoille. Maailmanpoliittinen tilanne kuitenkin hankaloittaa nopeita kehitysaskelaita.

Yritystoiminnalle Venäjä on kasvun mahdollisuus ja sijainnin takia Venäjän läheisyys tarjoaa meille aidon kilpailuedun. Tätä erityismahdollisuutta meillä ei ole varaa jättää käyttämättä vaan on kehitettävä rajanylittäviä liiketoimintaympäristöjä. Rajan läheisyyttä hyödyntämällä voimme yhdistää kahden alueen parhaimmat kilpailutekijät. Aivan itärajan takana on väestöltään Suomea suurempi markkinapotentiaali, ja Venäjän kokonaiskulutus on pitkällä tähtäimellä kasvussa.

Pohjois-Karjalan logistisen aseman sekä erityistunte-muksen hyödyntäminen niin Venäjän matkailussa kuin kaupassakin ovat Pohjois-Karjalan valtteja. Tämä etulyöntiasema Venäjän markkinoille ei kuitenkaan ole itsestäänselvä, vaan vaatii määrätietoista työtä. Pohjois-Karjalan on mahdollista saada venäläisten matkailussa merkittävää kasvua. Tulevaisuudessa Venäjän ja Suomen raja-alue voi yhdessä toimia kansainvälisesti houkuttelevana matkailukohteena, missä matkailijalle voidaan tarjota ainutlaatuisia palveluja ja elämyksiä molemmin puolin rajaa. Venäjän läheisyyden muuntaminen valttikortiksi edellyttää rohkeita avauksia ja yhteistyösuhteiden vahvistumista.

Yhteistyö kaikilla elämän alueilla on monipuolistunut. Monimuotoinen ja syventyvä rinnakkaiselo on tärkeä tavoite raja-alueen hyvinvoinnin kannalta. Kyse on tasavertaisesta kumppanuudesta ja siitä, että molemmat osapuolet hyötyvät yhteistyöstä. Järjestöillä on merkittävä rooli yhteistyön käytännön rakentajina.

Nopeat ja sujuvat itäiset yhteydet ovat yhteistyön käytännön edellytys. Niirala-Värtsilän kansainvälisen rajanylityspaikan infrastruktuuria sekä niiden kautta kulkevia tie- ja ratayhteyksiä kehitetään. Toimivat julkiset yhteydet eri liikennemuodoilla on mahdollistettava. Raideliikenteessä tärkeitä tavoitteita ovat henkilöjunaliikenteen avaaminen Pietroskoihin sekä yhteyksien nopeutuminen Pietariin niin, että Joensuun ja Pie-

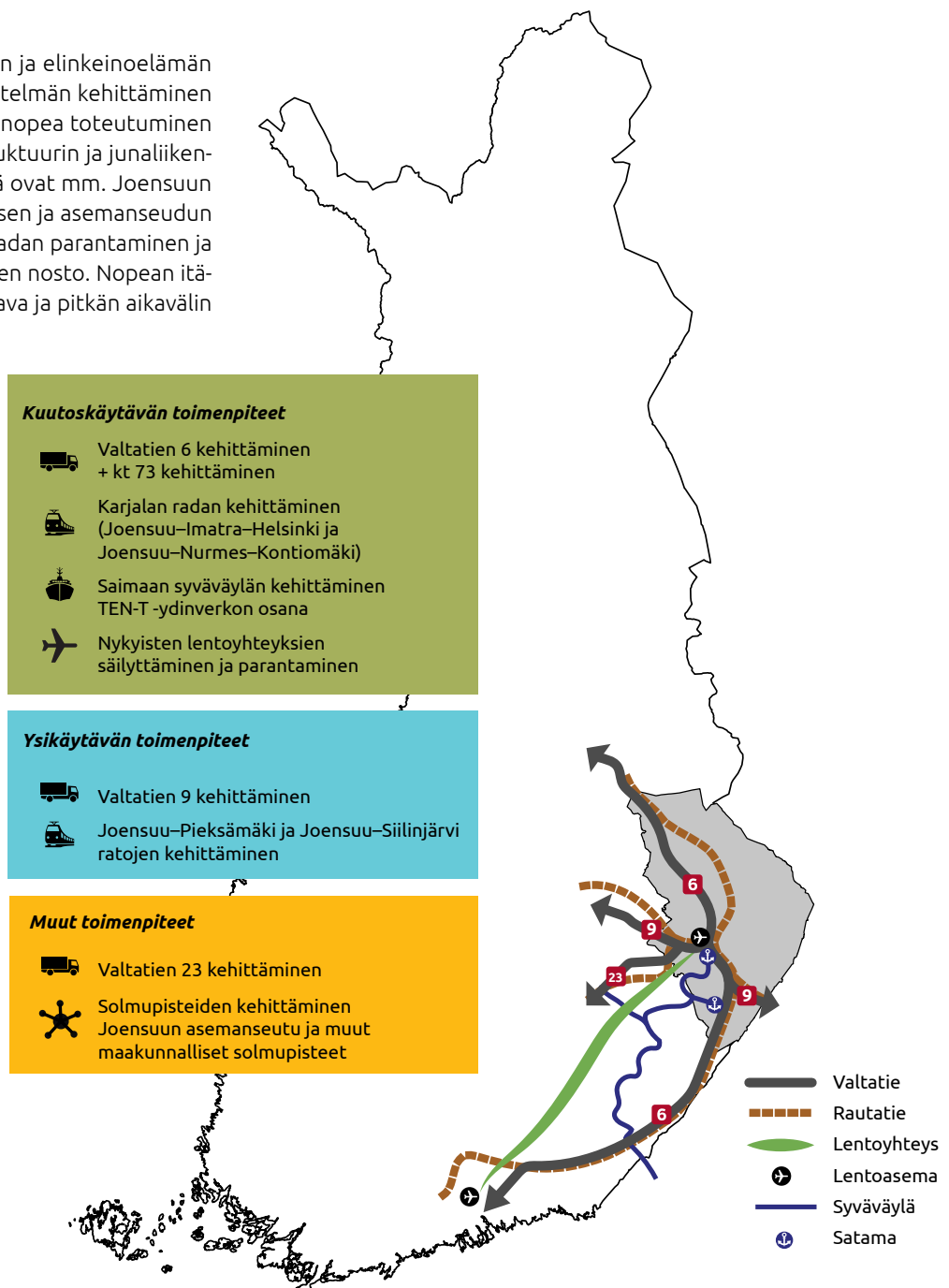
tarin välinen matka-aika lyhenee alle neljään tuntiin. Niiralaa on jatkossakin kehitettävä kansainvälisenä rajanylityspaikkana ja logistisena keskuksena. Saimaan kanavan tarjoamia mahdollisuuksia vesiliikenteelle on syytä edelleen vahvistaa.

Rajanylitysten sujuvuuteen niin tavara- kuin henkilöliikenteessä on panostettava. Ensi askelina viisumikäytäntöihin ja rajamuodollisuuksiin on saatava merkittäviä helpotuksia, esimerkiksi sähköiset viisumijärjestelmät käyttöön.

7.3 Saavutettavuus ja liikenteen kärkihankkeet

Maakunnan saavutettavuuden ja elinkeinoelämän kasvun kannalta liikennejärjestelmän kehittäminen ja liikenteen kärkihankkeiden nopea toteutuminen ovat ratkaisevia. Ratainfrastruktuurin ja junaliikenteen kehittämisessä keskeistä ovat mm. Joensuun ratapihahankkeen toteuttamisen ja asemanseudun kehittämisen ohella Karjalan radan parantaminen ja henkilöjunaliikenteen nopeuden nosto. Nopean itäradan suunnittelua on jatkettava ja pitkän aikavälin tavoitteena on kolmen tunnin palvelutaso Joensuusta Helsinkiin. Maantieteyhteyksien ja rajaliikenteen kehittämisen tärkeimpiä kohteita ovat valtatiöt 6, 23 ja 9 sekä Niirala–Värtsilän kansainvälinen rajanylityspaikka maantie- ja rautatieliikenteelle. Tärkeää on jatkossa säilyttää lentoyhteydet Joensuun lentoasemalle ja parantaa palvelutasoa sekä henkilö- että rahtiliikenteen tarpeisiin. Vesiliikenteen osalta on tärkeää saada Saimaan kanavan osalta sulkujen pidennys toteutettua ja kehittää vesiliikennettä Saimaalla kohti ympärivuotista liikennettä.

- Kehitetään Pohjois-Karjalan saavutettavuutta parantavia matkaketjuja ja erilaisia liikkumis- ja kuljetuspalveluja maakunnan erilaisten alueiden asukkaiden ja elinkeinoelämän tarpeita vastaaviksi.
- Vahvistetaan toimiviin liikenne- ja viestintäyhteyksiin perustuvaa aluerakennetta siten, että maakunnan ja sen alueiden vahvuudet pystytään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti. Maakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämisessä keskeisenä tavoitteena on edistää maakunnan kilpailukykyä, seutujen elinvoimaa ja saavutettavuutta sekä torjua osaltaan ilmastonmuutosta.

Kuva 7 Tärkeimmät Pohjois-Karjalan maakuntaa palvelevat ylimaakunnalliset liikennehankkeet ja liikenneyhteydet.

- Parannetaan ihmisten mahdollisuuksia valita kestäviä liikkumismuotoja ja pienenetään tällä tavoin liikenteen CO²-päästöjä. Maakunnan sisäinen saavutettavuus perustuu jatkossakin suurelta osin henkilöautoon, joten erityisen tärkeää on saada maakunnan autokannan hiilidioksidipäästöjä vähennettyä sekä sähköautojen että uusiutuvien polttoaineiden osuutta lisättyä.
- Parannetaan liikennejärjestelmän yhteiskuntataloudellista tehokkuutta mm. kehittämällä liikenteen solmupisteitä sekä henkilö- että tavaraliikenteessä.
- Digitaalisten palveluiden saatavuuden ja yritystoiminnan edellytysten parantamiseksi vauhditetaan nopeiden laajakaistayhteyksiin alueellista kattavuutta ja käyttöä.

Haluttu muutos

Alue- ja yhdyskuntarakenne:

1. Tasapainoinen alue- ja yhdyskuntarakenne, jossa Joensuu valtakunnan osakeskuksena ja vetovoimaiset seutukeskukset maakunnan muina keskuksina
2. Maankäytön, asumisen ja liikenteen hyvä ja kestävä yhteensovittaminen
3. Monipaikkaisen elämisen, yrittämisen ja työn teon mahdollistava, vetovoimainen maakunta
4. Digitaalisten palvelujen saatavuus sekä nopeat ja kattavat tietoliikenneyhteydet
5. Venäjä valttikortiksi

Saavutettavuus, liikennejärjestelmä ja liikenteen kärkihankkeet:

1. Pohjois-Karjala on hyvin saavutettavissa usealla eri kulkumuodolla
2. Liikennejärjestelmä tukee maakunnan elinkeinoelämän kehittämistä sekä tarjoaa kestävän liikkumisen mahdollisuuden kaikille väestöryhmille asuinpaikasta riippumatta
3. Kolmen tunnin junayhteys Helsingistä Joensuuhun
4. Kuutoskäytävän ja Ysikäytävän kehittäminen usean kulkumuodon kansainvälisinä liikenteen kehittämiskäytävinä yli maakuntarajojen
5. Joensuun lentoaseman lentoyhteyksien ja palvelutason parantaminen
6. Saimaan vesiliikenteen kehittäminen ympärivuotisena
7. Nopeat ja sujuvat itäiset yhteydet
8. Nopeat ja sujuvat pohjoiset junayhteydet

Liite 1 Valmisteluprosessi

tammikuu	Työohjelma
helmikuu	Sidosryhmäkysely
maaliskuu	Väestökatsaus
16.4.2020	POKAT Hyvinvointiryhmä
27.4.2020	POKAT Teknologiateollisuusryhmä
5.5.2020	POKAT Kansainvälisyysryhmä
7.5.2020	Pohjois-Karjalan strategia 2040:n valmistelun johtoryhmä
14.5.2020	Järjestöasiain neuvottelukunta
26.5.2020	POKAT Koulutus- ja ennakointiryhmä
1.6.2020	POKAT Kulttuuri ja identiteettiryhmä
15.6.2020	Alustava luonnos, maakuntahallitus
17.6.2020	Pohjois-Karjalan strategia 2040:n valmistelun johtoryhmä
25.8.2020	Maakuntavaltuusto, strategiawebinaari
15.9.2020	ELY-keskus
18.9.2020	POKAT Metsäbiotalousryhmä
21.9.2020	Lausuntokierrokselle lähetettävä luonnos, maakuntahallitus
22.9.-21.10.2020	Lausuntokierros
28.9.2020	Vaikutusten arviointi, SOVA-ryhmä
2.10.2020	Maakunnallinen strategiawebinaari
14.10.2020	Esittely sidosryhmille
marraskuu	Viimeistely
23.11.2020	Hyväksyttäväksi esitettävä luonnos, maakuntahallitus
14.12.2020	Hyväksyminen, maakuntavaltuusto

Valmistelussa on hyödynnetty esimerkiksi seuraavia osallistavia maakunnallisia strategiavalmisteluja: ilmasto- ja energiaohjelma, liikennejärjestelmäsuunnitelma, hyvinvointistrategia, koulutus- ja sivistysstrategia, selviytymissuunnitelma koronakriisistä elinvoiman vahvistamiseksi, maakuntakaava 2040 sekä Euregio Karelian strategia. Valtakunnallisista aineistoista keskeisimpiä ovat olleet aluekehittämisspätös, Tilastokeskuksen väestöennuste (2019) sekä Sitran laatima Megatrendit 2020.

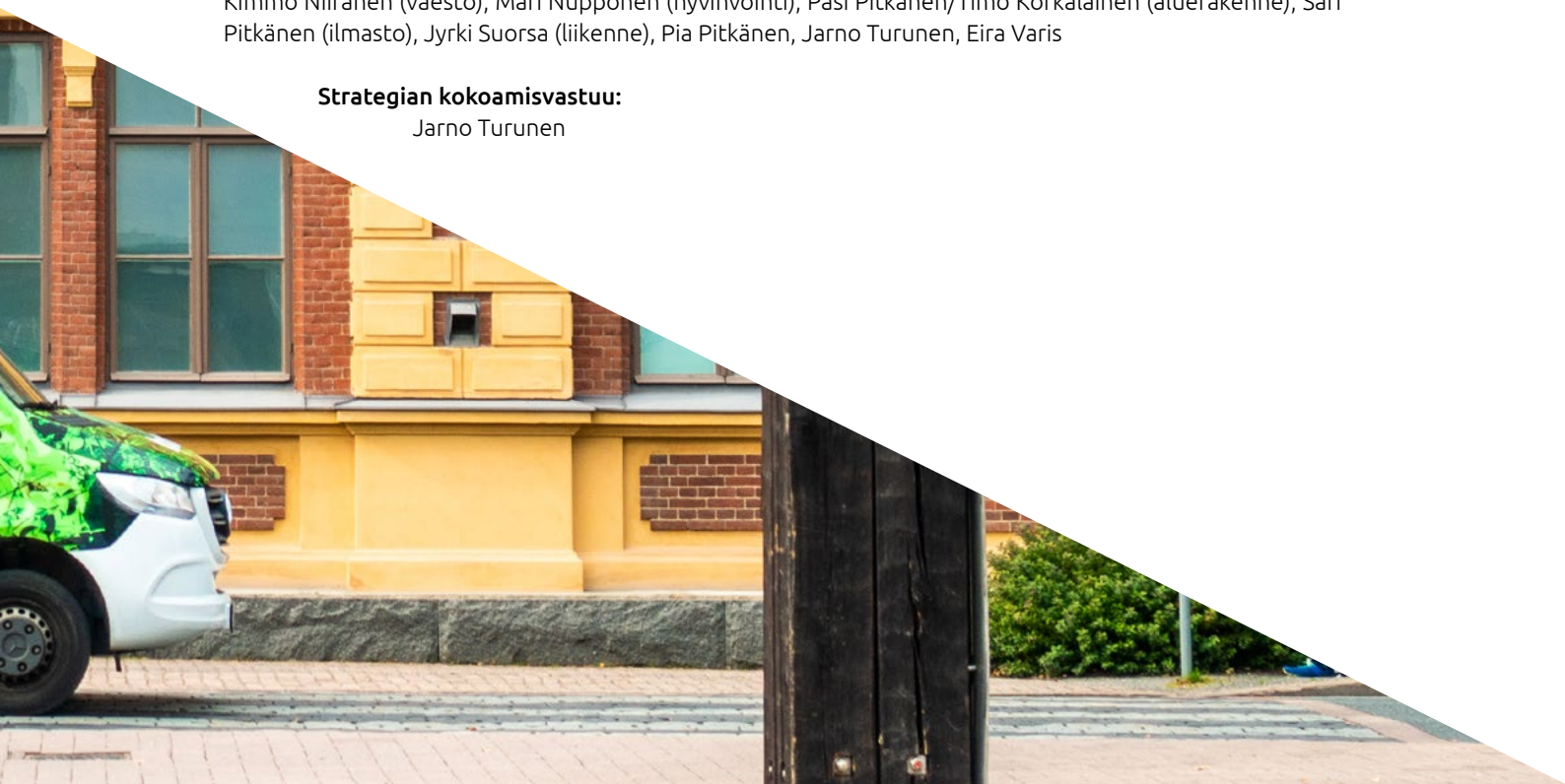
Valmistelun organisointi

Strategian johtoryhmä:

Lea Oravalahti-Pehkonen (pj.), Hannele Autti (vpj.) ja Sinikka Musikka
Käytännön valmisteluryhmä Pohjois-Karjalan maakuntaliitossa (suluissa mahdollinen erityisteema):
Kimmo Niiranen (väestö), Mari Nupponen (hyvinvointi), Pasi Pitkänen/Timo Korkalainen (aluerakenne), Sari Pitkänen (ilmasto), Jyrki Suorsa (liikenne), Pia Pitkänen, Jarno Turunen, Eira Varis

Strategian kokoamisvastuu:

Jarno Turunen

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto